

SOUTH WEST UNIVERSITY
"NEOFIT RILSKI"

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ "НЕОФИТ
РИЛСКИ" БЛАГОЕВГРАД
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ, ЗДРАВНИ
ГРИЖИ И СПОРТ“
КАТЕДРА „МЕДИКО-СОЦИАЛНИ НАУКИ“**

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд
за получаване на научна степен "Доктор"**

**Докторска програма: Организация и управление на
социалните дейности**

АДИЛЕ ШАЧИРИ

**„ПРОЕКЦИИ НА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ И
ПОЛИТИКИ ЗА ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИТЕ В
РЕПУБЛИКА КОСОВО“**

**Научен ръководител:
доц. д-р МАЯ ЧОЛАКОВА**

**БЛАГОЕВГРАД
2024 г.**

ВЪВЕДЕНИЕ	1
ГЛАВА I. ТЕОРЕТИЧНА РАМКА	5
1.1. ДЕФИНИЦИИ ЗА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ	5
1.2. ТЕОРЕТИЧНИ ПОДХОДИ КЪМ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ	9
1.3. ЗАКОНОДАТЕЛНА И ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА	9
<i>1.3.1. Местна рамка</i>	9
<i>1.3.2. Международна правна рамка, прилагана в Косово</i>	10
<i>1.3.3. Стратегическа рамка</i>	10
1.4. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ	11
<i>1.4.1. Институционални механизми</i>	12
<i>1.4.2. Ролята на участниците в националната система за насочване на жертви на домашно насилие</i>	13
<i>1.4.3. Етапи на стандартните оперативни процедури при реагиране на случаи на домашно насилие</i>	13
1.5. СОЦИАЛНА ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА	13
<i>1.5.1. Системата за социална закрила в Косово</i> ,.....	13
<i>1.5.2. Социални услуги</i>	14
<i>1.5.3. Институционална система за социална закрила в Косово</i>	14
1.6. ГЛОБАЛНО И МЕСТНО РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ	15
<i>1.6.1. Домашното насилие в света</i>	15
<i>1.6.2. Домашното насилие в Европа</i>	16
<i>1.6.3. Домашното насилие в Косово</i>	17
1.7. ОПРЕДЕЛЯЩИ ФАКТОРИ НА ФЕНОМЕНА НА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ В КОСОВСКИ КОНТЕКСТ	18
<i>1.7.1. Бедност</i>	18
1.8. СОЦИАЛНОТО ИЗКЛЮЧВАНЕ	21
1.9. НЕРАВЕНСТВОТО НА ПОЛОВЕ В КОСОВО	21
1.10. РИСКОВИ ФАКТОРИ ЗА ДОМАШНО НАСИЛИЕ И НАСИЛИЕ ОТ ИНТИМЕН ПАРТНЬОР	22

1.10.1. <i>Индивидуални рискови фактори</i>	22
1.10.2. <i>Фактори на Общността</i>	23
1.10.3. <i>Социални фактори</i>	23
1.11. ЕФЕКТИ ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ ВЪРХУ ЖЕРТВИТЕ, ЖЕНИТЕ И ДЕЦАТА	24
1.11.1. <i>Домашно насилие и насилие над деца</i>	25
1.11.2. <i>Рискови фактори, водещи до излагане на деца на</i> <i>домашно насилие</i>	25
1.11.3. <i>Последици и влияние на насилието върху</i> <i>живота на децата</i>	26
1.11.4. <i>Синдром на малтретирана жена</i>	27
ИЗВОДИ ОТ ТЕОРЕТИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	28
ГЛАВА II. МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	30
2.1. ЦЕЛ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	30
2.2. ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	30
2.3. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ВЪПРОСИ	31
2.4. ХИПОТЕЗА НА НАСТОЯЩОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	31
2.5. МЕТОДИ	32
2.6. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ИНСТРУМЕНТИ - ИЗВАДКОВО ПРОУЧВАНЕ	35
2.7. ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	36
2.7.1 <i>Етични съображения</i>	40
2.7.2. <i>Ограничения</i>	41
ГЛАВА III. АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	42
3.1. АНАЛИЗ НА ФЕНОМЕНА ДОМАШНО НАСИЛИЕ ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ В КОСОВО - ИЗВОДИ ОТ ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	42

<i>3.1.1 Резултати от емпиричното изследване – обобщение</i>	52
ОБЩИ ИЗВОДИ	54
ПРЕПОРЪКИ	60
ПРИНОСИ	66
ТЕОРЕТИЧНИ ПРИНОСИ	66
ПРАКТИЧЕСКИ ПРИНОСИ	66
БИБЛИОГРАФИЯ	III

СПИСЪК С ФИГУРИ

<i>Фиг. 1. 1 Докладвани случаи на домашно насилие в Косово в периода 2015-2019 г.</i>	18
<i>Фиг. 1. 2 Социално-екологичен модел за разбиране на множеството фактори, свързани с насилието от страна на интимния партньор</i>	24
<i>Фиг.3. 1 Емоционално/психологическо насилие</i>	43
<i>Фиг.3. 2 Физическо насилие</i>	44
<i>Фиг.3. 3 Сексуално насилие</i>	45
<i>Фиг.3. 4 Икономическо/социално насилие</i>	46
<i>Фиг.3. 5 Процент на случаите на домашно насилие.</i>	47
<i>Фиг.3. 6 Процент на случаите, в които мъжът е причина за насилието</i>	48
<i>Фиг.3. 7 Процентът на разгледаните случаи на насилие е, че децата използват насилието като средство за решаване на проблеми</i>	49
<i>Фиг.3. 8 Аспект на последиците от домашното насилие при деца, които не са пряко изложени на нападението/конфликта</i>	50

<i>Фиг.3. 9 Влияние на образователните институции за намаляване на домашното насилие</i>	<i>51</i>
<i>Фиг.3. 10 Влияние на институциите за сигурност за намаляване на домашното насилие</i>	<i>52</i>

ВЪВЕДЕНИЕ

„Ако искаш да донесеш щастие на целия свят, прибири се у дома и обичай семейството си”

Майка Тереза

В Косово домашното насилие е явление, което засяга и има отрицателни последици от поколение на поколение върху отделния човек, семейството, общността и цялото общество. По отношение на въпросите, свързани с домашното насилие, косовското общество все още е склонно да го разглежда като личен проблем, който принадлежи на семейството, а семейните отношения трябва да се разглеждат и решават в рамките на семейството. В този смисъл, "изолирано" като явление, домашното насилие се появи в тревожни размери в Косово едва след 2000 г., след войната, когато страната претърпя значителни политически, икономически и социални промени. Косово, като страна в преход, е изправено пред сложни предизвикателства в дългия процес на създаване на институции и тяхната устойчивост. Домашното насилие е едно от най-разпространените явления и едно от най-нерегистрираните престъпления както в света, така и в косовското общество. Това прави невъзможно точното измерване на степента на разпространение на това явление. Ако

насочим вниманието си към домашното насилие и други социални проблеми, свързани с него, ще забележим, че то е очевиден социален и многоизмерен проблем. Важно е да се отбележи, че домашното насилие срещу жени и деца не е нов проблем в Косово, напротив, то има дълбоки културни корени в обществото.

Корените на това явление все още се крият в патриархалните традиции и обичаи в косовското общество. В резултат на това контролът върху семейството продължава да съществува и днес.

Изхождайки от този аспект, (Krol et al., 2017) в Косово патриархалните обичаи, традиционните нагласи и историческите роли на половете са ограничили правото на жените да допринасят в политически, икономически и социален план. Погледнато в историческа перспектива, Канунът на Леке Дукаджини описва жените в семейството и в брака като "робини", работна сила и родилки, подчертавайки половата дискриминация. (Gjeçovi, 1933).

Развитието през различните исторически етапи е довело до това, че и днес жените не заемат заслуженото място в обществото, като са предубеждавани, заклеймявани, сблъскват се и се изправят пред социални и културни бариери. Краят на войната през 1999 г. доведе до създаването на Мисията на ООН за временна администрация в

Косово (UNMIK). В този контекст групите на гражданското общество, фокусирани върху защитата на правата на жените, успешно повлияха върху изготвянето на първия правен акт за защита на жените и борба с домашното насилие. Този закон даде ясно определение на домашното насилие в Косово и имаше за цел да се справи с този проблем чрез прилагането на специфични механизми и създаването на систе/ми за защита.

В рамките на тогавашните социални политики и прогнози за борба с домашното насилие през 1999 г. отново са открити Центровете за социална работа, които осигуряват идентификация, лечение, помощ и социална защита на жертвите. По същия начин през 2003 г. правителството на Косово, чрез Министерството на социалните грижи, за първи път инициира програма за подпомагане на приюти. Тази програма беше насочена към защитата и безопасността на жени и деца, които са жертви на домашно насилие.

Преодоляването на насилието над жени и деца извън стените на дома вече започна с нова реалност и започна да се разглежда и разширява и в други измерения.

Предразсъдъците, стереотипите, свързани с пола, стигмите, липсата на устойчиви и специализирани услуги, липсата на дългосрочни програми за реинтеграция, забавеното правосъдие показват

необходимостта от това проучване, в което всички тези въпроси са изследвани и разработени, за да се разбере, че услугите и социалната закрила са важно звено от цялата система на национално ниво за борба с явлението домашно насилие и защита на жертвите/пострадалите, жените и децата. Това изследване се състои от теоретична и емпирична част. Теоретичното изследване има за цел да проучи явлението домашно насилие в различните му измерения въз основа на анализ на дефиниции, теоретични подходи и правни и институционални рамки както на международно, така и на местно ниво. Специално внимание е отделено на произхода и факторите, определящи домашното насилие в Косово, включително ролята на бедността, социалното изключване и неравенството между половете и тяхната взаимовръзка. Идентифицирани и анализирани са рисковите фактори за появата на домашно насилие и различните измерения на неговото въздействие върху жертвите. Бяха проучени съществуващите политики за защита на жертвите в Република Косово с цел да се очертаят правните, стратегическите и институционалните рамки за борба с това явление, включително системите за защита и социалните услуги.

Емпиричното изследване има за цел да проучи в детайли въздействието на политиките и институциите, включени в системата за защита, върху

третирането и намаляването на случаите на домашно насилие. То е осъществено чрез анкета сред специалисти в областта на социалните услуги, които работят пряко с жертвите, и фокус група както с лица, вземащи решения, така и с професионалисти, които предоставят преки услуги.

ГЛАВА I. ТЕОРЕТИЧНА РАМКА

1.1. ДЕФИНИЦИИ ЗА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

Темата на докторантурата се фокусира върху ключови понятия като семейство, жени, деца, домашно насилие и социална защита. Феноменът на домашното насилие се разглежда, като се включват гледни точки от социологическа, психологическа и правна гледна точка, и се вземат предвид различните етапи на социално развитие в Косово и в международен план. В изследването се подчертава значението на изчерпателни дефиниции на домашното насилие, основани на обширни изследвания, които включват национален, регионален и глобален контекст, както и исторически перспективи. Изследването се основава и на предишни изследвания, проведени от местни и международни изследователи, включително специфични изследвания за албанския и косовския контекст.

През XIX век терминът "домашно насилие" не съществува в САЩ, а се появява едва през XX век, когато федералните и щатските закони започват да определят и забраняват формите на домашно насилие срещу определени групи. Движението на жените през 70-те години на XX в. оказва значително влияние върху законодателните промени, което води до първата употреба на термина "домашно насилие" през 1973 г. В Европа Съветът на Европа инициира мерки за защита на жените от насилие през 90-те години на XX век. Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (CEDAW, 1979 г.) разглежда домашното насилие непряко, като призовава за промяна на социалното и културното поведение и насърчава равенството между половете в семейното образование.

За целите на това проучване е използвано определението, дадено в Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие (Истанбулска конвенция, 2011 г.).

а, "Насилието над жени" се разбира като нарушение на правата на човека и форма на дискриминация срещу жените и означава всички актове на насилие, основано на пола, които водят или могат да доведат до физическа, сексуална, психологическа или икономическа вреда или страдание за жените, включително заплахи за извършване на такива

актове, принуда или произволно лишаване от свобода, независимо дали в обществения или личния живот";

б, "домашно насилие" означава всички актове на физическо, сексуално, психологическо или икономическо насилие, които се извършват в рамките на семейството или домакинството, или между бивши съпрузи или партньори, или между настоящи съпрузи или партньори, независимо дали извършителят споделя или е споделял един и същи апартамент с жертвата".

България е една от малкото европейски държави, които са приели специален закон за защита от домашно насилие. Законът за защита от домашно насилие (ЗЗДН) е публикуван в Държавен вестник на 27 март 2005 г. Този закон разглежда правата на жертвите на домашно насилие и описва мерките за защита и тяхното прилагане. По подобен начин Австрия и Германия имат отделни закони за защита от домашно насилие, докато в Обединеното кралство въпросът се урежда от Семейния закон от 1996 г.

В Косово домашното насилие е дефинирано в Закона за защита срещу домашното насилие (ЗЗДН, 2010 г.).

В този закон домашното насилие се характеризира като едно или повече умишлени действия или бездействия от страна на дадено лице срещу друго лице, с което то има или е имало семейни отношения. То включва различни форми на злоупотреба, като

физическа сила, психологически натиск, действия, причиняващи физическа болка или психическо страдание, страх, лична опасност или нарушаване на достойнството. Конкретните обхванати действия включват физически нападения, обиди, сексуално насилие, незаконно ограничаване на движението, увреждане на имущество или заплахи, както и насилствено влизане или отвличане от общо или чуждо жилище.

Погледнато от гледна точка на обяснението в други аспекти извън законодателството, терминът "домашно насилие" се отнася в широк смисъл до вътрешния семеен контекст, в който единият партньор е малтретиран от другия партньор (Stark & Flitcraft, 1996).

Според СЗО (2012 г.) насилието от страна на интимния партньор е една от най-разпространените форми на насилие срещу жени и включва физическо, сексуално и емоционално насилие и контролиращо поведение от страна на интимния партньор.

Домашното насилие или насилието от страна на интимния партньор е модел на агресивно и принудително поведение Ellsberg, M. & Heise, L. (2005) включително физически, сексуални и психологически нападения, както и икономическа принуда, използвани от възрастни или юноши срещу техните настоящи или бивши партньори.

1.2. ТЕОРЕТИЧНИ ПОДХОДИ КЪМ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

През цялата история на човечеството домашното насилие се е запазило, подхранвано от нуждата за доминиране в семейните структури. Това е довело до задълбочени изследвания и разработване на теории, които целят да разберат и изяснят динамиката на домашното насилие. Според (Hyde et.al 2012) в различните теории съществува консенсус, че динамиката на властта и контрола варира в зависимост от теоретичната рамка. Анализирани от теоретична гледна точка за целите на настоящото изследване, разгледани теории като: Социално-структурни и феминистки теории, Индивидуални теории, Социална перспектива, Социално-екологична перспектива.

1.3. ЗАКОНОДАТЕЛНА И ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА

В Косово законодателната рамка, създаването на институционални системи и професионалната рамка са били и са ключови въпроси в конкретните политики за защита на жертвите на домашно насилие в Косово. Установено е, че на всички равнища - от международните до вътрешните инструменти - усилията са постоянни.

1.3.1. Местна рамка

Въз основа на международни конвенции и инструменти, както и на принципи, съобразени с контекста на Косово, местната правна рамка, насочена към борба с домашното насилие и защита на жертвите, представлява цялостна система. Непрекъснато развиваща се, тя дава приоритет на дългосрочните мерки за защита, рехабилитация и реинтеграция.

1.3.2. Международна правна рамка, прилагана в Косово

Член 22 от Конституцията на Косово, "Пряко прилагане на международни споразумения и инструменти" Правата и свободите на човека, гарантирани от международни споразумения и инструменти, са гарантирани от Конституцията, прилагат се пряко в Република Косово и имат предимство, в случай на противоречие, пред разпоредбите, законите и другите актове на публичните институции, като се започне от: Всеобщата декларация за правата на човека и се стигне до Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване и борба с насилието над жени и домашното насилие (Истанбулска конвенция).

1.3.3. Стратегическа рамка

На стратегическо ниво Косово започна още през 2009 г. с анализ на ситуацията и изготвяне на първия стратегически документ - Програмата на Косово срещу домашното насилие и Плана за действие за

периода 2011-2014 г., като продължи със стратегически документи за периода 2016-2020 г., 2022-2026 г., документи, които включват основните стълбове като:

I. Превенция и идентифициране на насилието; II. Усъвършенстване и хармонизиране на публичните политики с международните стандарти; III. Институционално укрепване на защитата и лечението на жертвите; IV. Предоставяне на общи услуги и специализирани услуги за подкрепа на жертвите.

Косово разработва и изпълнява правителствената програма за периода 2021-2025 г. - програма, насочена към запазване на върховенството на закона, осигуряване на справедливо и независимо правосъдие и повишаване на професионализма в съдебната система. Целта на тази програма има ясни задачи срещу организираната престъпност, корупцията, тероризма, икономическите нарушения, домашното насилие, трафика на хора и други заплахи. С особена важност и приоритет в рамките на тази програма (Програма, 2021-2025 г.) правителството на страната посвещава социалната защита в рамките на повишаване на благосъстоянието на всички граждани, без разлика.

1.4. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ

През 2012 г. правителството на Косово създаде Междуведомствена координационна група за борба с

домашното насилие. Междуведомствената координационна група служи като координиращ орган, отговорен за координацията, изпълнението, мониторинга и оценката на политиките и мерките за предотвратяване и борба с всички форми на домашно насилие.

1.4.1. Институционални механизми

Институционалните механизми, които съставляват тази система, са публичните институции в страната, чиито основни области са превенцията, защитата, разследването и наказателното преследване срещу домашното насилие, както и неправителствените партньори за подкрепа, включително приюти и НПО.

Национална система за насочване за защита от домашно насилие в Косово

Националната система за насочване в страната се основава на правната рамка и стандартните оперативни процедури за защита от домашно насилие в Косово, които предвиждат четири области на интервенция:

Идентифициране на случаи на домашно насилие; Насочване; Защита; Рехабилитация и реинтеграция.

Интервенциите във всичките четири области са отговорност на отговорните участници в Националната система за насочване за защита от домашно насилие в Косово (PSV, 2013 г.).

1.4.2. Ролята на участниците в националната система за насочване на жертви на домашно насилие

По отношение на защитата и безопасността на жертвите на домашно насилие (PSV, 2013) участниците, които съставляват и работят в националната система за насочване за защита от домашно насилие, включват работа и действия от идентифицирането до дългосрочната реинтеграция.

1.4.3. Етапи на стандартните оперативни процедури при реагиране на случаи на домашно насилие

Етапите на стандартните оперативни процедури при реагиране на случаи на домашно насилие включват: идентификация, насочване и оценка на риска, защита, както и реинтеграция и рехабилитация на жертвите на домашно насилие, за да се възстановят и реабилитират след инцидента на домашно насилие и да подкрепят жертвите през целия процес (SOP, 2013).

1.5. СОЦИАЛНА ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

1.5.1. Системата за социална закрила в Косово, освен пенсионните схеми и схемите за социално подпомагане, включва и социални и семейни услуги (www.mpms.rks-gov.net). Социалните и семейните услуги включват закрила и предоставяне на услуги за следните категории: деца с различни социални

потребности, жертви на домашно насилие, жертви на трафик на хора, жертви на сексуални престъпления, възрастни хора, лишени от семейни грижи, и лица с увреждания от всички възрасти.

1.5.2. Социални услуги

Социалните услуги в страната започнаха да се отварят отново и да се възстановяват след пълното разрушаване на системата за защита след края на войната през 1999 г. в Центровете за социална работа и други подкрепящи институции за социална защита. В Косово социалните и семейните услуги включват пряко предоставяне на социални грижи, консултации или, в специални случаи, материална помощ на хора в социална нужда (LSFS, 2007).

1.5.3. Институционална система за социална закрила в Косово

Институционалната система за социална закрила в Косово функционира на две нива - централно и местно.

Централното равнище е равнището, на което се определя политиката чрез съответното Министерство на социалните грижи - институцията, която отговаря за организирането на предоставянето на социални и семейни услуги в Косово (LSFS, 2007 г.).

На местно ниво са общините, а именно основната власт за осигуряване на социална защита и благосъстояние на техните граждани се пада на

Общинската дирекция за здравеопазване и социални грижи. (Concept document, 2019 г.).

Социалните услуги, на местно ниво, се предоставят от Центровете за социална работа, неправителствения сектор и частния сектор.

Съгласно законодателството (LPV, 2010 г.; SOP, 2013 г.) Центърът за социална работа за всички насочени или идентифицирани жертви предоставя социални и семейни услуги въз основа на оценка на нуждите на жертвата и има задължението да координира социалните услуги за жертвата до нейната реинтеграция/реинтеграцията ѝ в обществото.

Неправителствените организации/приютите осигуряват 24-часово безопасно място за жертвите на домашно насилие, като осигуряват подкрепяща среда чрез различни дейности, които помагат за дългосрочното изцеление и рехабилитация на жертвите на домашно насилие.

1.6. ГЛОБАЛНО И МЕСТНО РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

1.6.1. Домашното насилие в света

В началото на 1800 г. в Съединените щати повечето правни системи по онова време имплицитно признават побоя над жени като право на съпруга, част от правото му да контролира ресурсите и услугите на съпругата си (www.britannica.com). Феминистката

агитация през XIX в. предизвиква радикална промяна в общественото мнение и до края на XIX в. повечето съдилища отричат мъжете да имат каквото и да е право да "наказват" съпругите си.

Насилието над жени е определено в международен план като една от най-разпространените форми на насилие. През 2014 г. Световната здравна организация (WHO) изчисли, че 35 % от жените по света са преживели сексуално или домашно насилие през живота си. Статистиката показва, че в световен мащаб до 38 % от убийствата на жени са извършени от интимни или семейни партньори (WHO, 2014 г.).

Въз основа на представените проценти насилието над жени остава критичен глобален проблем със значително разпространение и тежки последици.

1.6.2. Домашното насилие в Европа

Милиони жени и деца по света все още страдат от физическо и психическо насилие и са лишени от най-важното от всичките възможни права - правото да живеят без насилие.

И все пак, една (1) на всеки пет (5) жени в Европа е страдала, страда или е вероятно да претърпи насилие. Една (1) на всеки три (3) жени е преживяла физическо и/или сексуално насилие от 15-годишна възраст (WAVE, 2021).

В почти всички страни има ограничени данни за разпространението на домашното насилие и още по-

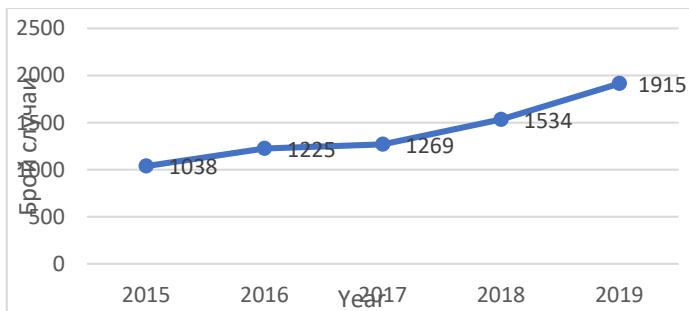
малко информация за броя на децата, които могат да бъдат изложени на такова насилие.

1.6.3. Домашното насилие в Косово

В Косово домашното насилие и насилието срещу жени е насилие, извършено срещу лице заради пола, или насилие, което засяга непропорционално лица от определен пол (UNFPA, 2017 г.).

Домашното насилие в Косово не е само насилие срещу един от съпрузите, което в повечето случаи е насочено към жената. В понятието домашно насилие днес също така включваме и разбираме насилието срещу жени, родителското насилие срещу деца, насилието между деца, насилието от деца, главно юноши срещу родители, и насилието срещу възрастните хора (LPDV, 2010; KFL, 2019).

Социокултурната среда в Косово се определя от редица норми, ценности и вявания, които продължават да оказват влияние върху съвременното общество и да предизвикват негативни явления като насилието в семейството и по-специално насилието срещу жени и деца. В следващата таблица са представени статистически данни, свързани с жертвите на домашно насилие в Косово, които потвърждават нарастването на случаите на домашно насилие в тази страна.

Фиг 1. 1 Докладвани случаи на домашно насиллие в Косово в периода 2015-2019 г

Продължаването и задълбочаването на политическите и социалните кризи в дългия преход, през който преминава Косово, води до разрастване и развитие на негативни явления, които пряко засягат живота на маргинализираните групи, особено на жените и децата.

1.7. ОПРЕДЕЛЯЩИ ФАКТОРИ НА ФЕНОМЕНА НА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ В КОСОВСКИ КОНТЕКСТ

1.7.1. Бедност

Въз основа на статистическите данни и чрез анализиране на увеличаването на случаите на домашно насиллие в Косово е необходимо да се обърне внимание на анализа на факторите, които се считат за определящи в развитието на явлението домашно насиллие.

Необходимостта от анализ на тези фактори произтича от факта, че термините бедност, неравенство и социално изключване често се използват за обозначаване на същото явление (Policy Document, 2016-2020 г.). Това напречно сечение е ключово и за обяснението защо някои групи остават в капана на бедността и не успяват да се възползват напълно от публичните инвестиции, като например в образованието, здравеопазването и социалната защита.

Бедността е древен и сложен феномен, включващ различни измерения. Тя е цикъл, който се повтаря отново и отново и оказва отрицателно въздействие върху икономиката на дадена страна и живота на нейните граждани. Причините и последиците от нея са толкова сложни, колкото и самото явление. През последните години Косово преминава през трудни периоди по отношение на бедността, където това явление има многоизмерен характер (UN, 2013 г.). Бедността за жените има дългосрочни последици. Липсата на професионално обучение и подходящо образование, лошите условия на труд и по-ниският статус в обществото често правят жените зависими от мъжете (UN Women, 2011; UN 2010: 75).

Бедност и домашно насилие в Косово

Бедността в страната е много тревожен проблем за косовското общество, като по данни на Световната банка от 2017 г. над 23% от гражданите живеят под

прага на бедността(World Bank, 2017). Значителна част от населението, около 18 %, оцелява с по-малко от 2 евро на ден, а един процент живеят в крайна бедност, с по-малко от 1,50 евро на ден. Домакинствата, ръководени от жени, особено тези без достъп до доходи, са изправени пред повишена уязвимост към бедност поради фактори като безработица и намалена социална подкрепа, както се подчертава в (ASK, 2019).

Многобройни измерения на бедността в Косово

Глобалната тенденция за намаляване на крайната бедност от 36% през 1990 г. до 10% през 2015 г. е изправена пред предизвикателства, по-специално от кризата COVID-19, която заплашва да унищожи постигнатия в продължение на десетилетия напредък (www.un.org). Развиващите се страни като Косово са особено уязвими, тъй като пандемията изостря икономическите сътресения и социалното неравенство (www.wider.unu.edu). Тази криза рискува да трансформира временната бедност в трайно вкоренени лишения и ескалиращи нива на домашно насилие, както се подчертава в доклад на ООН от 2020 г. Признаването на многоизмерните въздействия на бедността, включително ролята ѝ за увековечаване на конфликтите и домашното насилие, подчертава значението на ранната намеса за смекчаване на дългосрочните последици през целия жизнен цикъл.

1.8. СОЦИАЛНОТО ИЗКЛЮЧВАНЕ

Социалното изключване, възникнало във Франция през 70-те години на миналия век и разширено от политиките и изследванията на ЕС, означава невъзможността на отделни лица или групи да се включат пълноценно в икономическия, социалния, политическия и културния живот поради различни обстоятелства (Deakin et al., 1995). Това състояние възниква в резултат на комбинация от проблеми като безработица, дискриминация, ниски умения и лошо здраве, което създава вреден цикъл (Kate et al., 2009). Различни дискурси, като преразпределителния, моралния на ниската класа и социалната интеграция, предлагат контрастни перспективи за справяне с изключването (Levitas, 2005). То се простира отвъд недостатъчните доходи и засяга области като жилищно настаняване, образование и здравеопазване, като оказва влияние не само върху отделните хора, но и върху благосъстоянието на децата и социалните групи, особено в градските и селските райони, подложени на дискриминация и социална фрагментация.

1.9. НЕРАВЕНСТВОТО НА ПОЛОВЕ В КОСОВО

В областта на човешкото развитие и отношенията между половете централен проблем представляват неравенството и структурното изключване в сферата на образованието, здравеопазването, икономиката,

пазара на труда и медиите, които ограничават пълното използване на човешкия потенциал (www.abgj.rks.gov.net). В Косово неравенството между половете продължава да съществува, като напредъкът през годините е минимален в сравнение с други общества (kosovotwopointzero.com). Културните норми възпрепятстват имуществените права на жените, включително наследяването, като възпрепятстват финансовия достъп и отслабват икономическия им статус.

1.10. РИСКОВИ ФАКТОРИ ЗА ДОМАШНО НАСИЛИЕ И НАСИЛИЕ ОТ ИНТИМЕН ПАРТНЬОР

Тъй като изследваме взаимоотношенията и властта в семейството, анализът на рисковите фактори е важен сегмент от това проучване. Според Центъра за контрол и превенция на заболяванията в САЩ (CDC, 2019) има четири групи рискови фактори, които са оценени като едни от определящите фактори за причиняване на насилие от страна на интимния партньор и домашно насилие, като са изброени индивидуалните рискови фактори, факторите на взаимоотношенията, факторите на общността и социалните фактори.

1.10.1. Индивидуални рискови фактори

Според (CDC, 2019) индивидуалните рискови фактори се определят като биологични и лични

фактори, които увеличават вероятността да станеш жертва или извършител на насилие.

Факторите, допринасящи за взаимоотношенията, включват свидетелство за родителско насилие, лошо родителство и преживяване на физическо наказание в детството.

1.10.2. Фактори на Общността

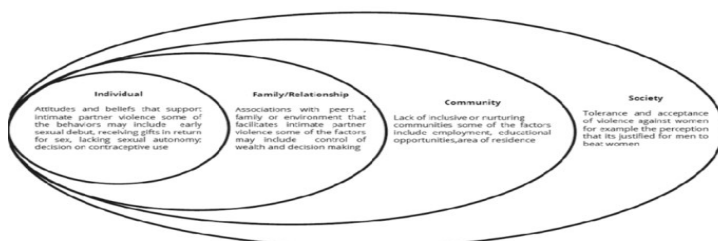
Позовавайки се на (CDC, 2019 г.), факторите на общността са фактори, свързани с насилието над партньора или семейството в общности с висока бедност и ограничени образователни и икономически възможности, общности с висока безработица и високи нива на насилие и престъпност.

1.10.3. Социални фактори

В контекста на Косово е много важно домашното насилие да бъде анализирано в контекста на традициите, културата и менталитета на страната. Сред индивидуалните характеристики на човека като външни фактори или стимули се посочват: алкохолизъм, ревност, безработица, бедност, стрес, сексуална импотентност, различни комплекси за малоценност и т.н. (Стратегия, 2022-2026 г.).

Следователно съществуват и редица други мотивиращи фактори, като напр: менталитет и културни традиции, недостатъци в законодателството и неприлагане на съществуващите закони, социално-икономически условия на живот на жените, нисък икономически статус на жените, малък брой жени,

участващи в процеса на вземане на решения, високо равнище на безработица, особено сред жените, и др. В това отношение домашното насилие е проблем, който води до разходи за семейството и обществото.

Фиг. 1. 2 Социално-екологичен модел за разбиране на множеството фактори, свързани с насилието от страна на интимния партньор

1.11. ЕФЕКТИ ОТ ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ ВЪРХУ ЖЕРТВИТЕ, ЖЕНИТЕ И ДЕЦАТА

Независимо от причината за насилието, то оказва отрицателно въздействие върху тези, които го преживяват или стават негови свидетели (www.britannica.com). Насилието може да причини както физически, така и психологически вреди на жените и децата, които са били изложени на каквато и да е форма на насилие, което се отразява на физическото и психическото здраве на тези хора (Heise, 2002). Следователно историята на преживяно насилие е рисков фактор за много други заболявания и състояния по верижен път (Nahiyumeri et al., 2005).

Въздействието на домашното насилие върху децата е дълбоко, като увеличава уязвимостта им към емоционални, поведенчески проблеми и проблеми в развитието. Този широко разпространен проблем поражда загриженост относно дългосрочните последици за благосъстоянието на децата (Long-Term, 2019 г.).

1.11.1. Домашно насилие и насилие над деца

Домашното насилие се простира отвъд насилието над жени и възрастни хора и обхваща тревожно много деца, момичета и момчета. Те са подложени на различни форми на насилие, включително физическо, психологическо, сексуално и икономическо, както и на пренебрегване на деца, които често остават неразпознати. Дори да станат свидетели на насилие, това може да повлияе дълбоко на децата и да остави трайни последици върху тяхното благосъстояние (KrNGG, 2015 г.; Истанбулска конвенция, 2011 г.). Злоупотребата с деца е важен проблем на общественото здраве, който дълбоко засяга здравето и благосъстоянието на децата в едно общество.

1.11.2. Рискови фактори, водещи до излагане на деца на домашно насилие

В литературата се посочват множество фактори, които допринасят за насилието и злоупотребата с деца. Belsky and Vondra (1989 г.) посочват четири основни фактора, свързани с повишен риск от физическо, психологическо и емоционално насилие

над деца. Според горепосочените автори тези фактори включват демографски фактори, семейна динамика, родителски характеристики и индивидуални характеристики на самите деца.

1.11.3. Последници и влияние на насилието върху живота на децата

Последиците от насилието върху благосъстоянието на децата подчертават необходимостта от целенасочени интервенции. Излагането на насилие в детска възраст води до дълбоки краткосрочни и дългосрочни последици, включително за физическото и психическото здраве. Непосредствените физически последици, включително смъртните случаи и мозъчните увреждания, са очевидни, докато други могат да се развият с течение на времето. Психологическото малтретиране и емоционалното пренебрегване могат да ускорят сериозни нарушения на психичното здраве.

В социален план малтретираните деца могат да изпитат трудности във взаимоотношенията и социалната интеграция, което потенциално може да доведе до поведенчески проблеми. Тези предизвикателства продължават да съществуват и след прекратяване на малтретирането, като нанасят щети както на отделните лица, така и на обществото като цяло чрез преки и непреки разходи, включително разходи за здравеопазване и загуба на

производителност. (UNICEF, 2006; Kavanaugh et al., 2016; Doyle & Cicchetti, 2017; Young et al., 2016).

Усложняващите се последици от насилието подчертават сериозността на "поливиктимизацията", като засилват нейните опустошителни последици. Въпреки обширните изследвания на различните форми на насилие над деца, проучванията често се фокусират върху отделни аспекти, като например тормоз, мозъчна травма, сексуално насилие или negliжиране (Mason, 1994). Въпреки че с право се обръща внимание на стотиците млади момчета и момичета, които съобщават за насилие, в Косово и на други места остава едно мълчаливо множество от безименни деца и жени, чиято виктимизация продължава да не се забелязва от обществото и институциите за защита. Тяхната съдба изисква признание и действия за прекъсване на цикъла на насилие и гарантиране, че гласовете им се чуват.

1.11.4. Синдром на малтретирана жена

Ленор Уокър (1970 г.) разработва концепцията за синдрома на изнасилената жена. Тя описва уникалния модел на поведение и емоции, който може да се развие, когато човек преживява насилие и се опитва да намери начини да оцелее в ситуацията. Уокър отбелязва, че поведенческите модели в резултат на малтретиране често приличат на тези при посттравматично стресово разстройство (PTSD). Тя

описва синдрома на пребитата съпруга като подтип на посттравматичното стресово разстройство.

Синдромът на битата жена е изследван слабо или изобщо не е изследван в местната литература (www.abgj.rks-gov.net).

ИЗВОДИ ОТ ТЕОРЕТИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

Теоретичното изследване обхваща цялостно изследване на домашното насилие, задълбочавайки се в различните му измерения. Това включва задълбочен анализ на дефиниции, теоретични перспективи, както и правни и институционални рамки на международно и местно ниво. Проучването поставя специален акцент върху разбирането на произхода и определящите фактори на домашното насилие в Косово. Това включва изследване на факторите като бедност, социално изключване и неравенство между половете и как тези елементи са взаимосвързани в специфичния социокултурен контекст на Косово.

Чрез теоретичен анализ, изследването установява и анализира рисковите фактори, свързани с възникването на домашното насилие. Това включва задълбочено разбиране на социално-икономическите, културните и свързаните с пола елементи, които допринасят за разпространението на домашното насилие в Косово.

Проучването надхвърля установяването на рисковите фактори, като се задълбочава в различните измерения

на въздействието на домашното насилие върху жертвите. Това включва физически, психологически и социално-икономически последици, предоставяйки цялостен поглед върху предизвикателствата, пред които са изправени жертвите.

Проучването също така изследва съществуващите политики в Република Косово, предназначени за защита на жертвите на домашно насилие. Това включва задълбочен преглед на правната, стратегическата и институционалната рамка. Проучването оценява ефективността на тези политики за справяне и предотвратяване на домашното насилие, както и системите, създадени за защита на жертвите и предоставяне на социални услуги.

В теоретичен аспект, изследването допринася за очертаването на цялостната рамка за борба с домашното насилие в Косово. Това включва правни мерки, стратегическо планиране и институционални структури, предназначени да се справят с това явление. Проучването оценява съгласуваността и ефективността на тези рамки и механизми при предоставянето на социална защита и подкрепа на жертвите.

В обобщение, теоретичното изследване има за цел не само да разбере многостранния характер на домашното насилие, но също така полага основата за

политики и стратегии за борба с домашното насилие, с акцент върху местния контекст на Косово.

ГЛАВА II. МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

2.1. ЦЕЛ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Основната цел на това проучване е да се изследват прекциите на домашното насилие в косовското общество и въздействието на социалните политики върху намаляването на броя на жертвите на домашно насилие.

2.2. ЗАДАЧИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

За постигане на основната цел са формулирани следните задачи:

- Проучване на теоретичните подходи за разбиране на домашното насилие.
- Анализ и оценка на законодателните, политическите и институционалните рамки и механизми за борба с домашното насилие в Косово.
- Проучване на факторите, определящи домашното насилие в Косово, включително взаимовръзките между бедността, социалното включване и неравенството между половете.
- Изследване на последиците от домашното насилие, включително профилите на жените и децата, жертви на домашно насилие в Косово.

- Проучване на мненията на заинтересованите страни и професионалистите относно прогнозите за домашното насилие и ролята на социалните политики за борба с този проблем.

- Анализ на емпиричните данни и резултати.

- Изготвяне и предлагане на препоръки в рамките на социалната защита на жените и децата, жертви на домашно насилие в Косово.

2.3. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ВЪПРОСИ

Методологиите, използвани в това проучване, ще изследват домашното насилие в Косово и аспекта на социалната закрила през периода 2015-2019 г., като отговорят на изследователските въпроси.

1. Колко ефективни са социалните политики за намаляване на случаите и борба с явлението домашно насилие?

2. Достатъчни ли са социалните политики за премахване на домашното насилие в Косово?

2.4. ХИПОТЕЗА НА НАСТОЯЩОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

Предполагаме, че социалните политики влияят върху намаляването на случаите на домашно насилие и се борят с явлението домашно насилие в Косово.

2.5. МЕТОДИ

Сравнителен анализ

Той се използва за сравняване на нивата на развитие на явлението в периода 2015-2019 г., като се преценява дали е налице спад, застои или нарастване на развитието на явлението. Тези промени стават съпоставими през определени периоди от време.

Данните бяха събрани с помощта на следните методи:

- Анкета

Анкетата, проведена чрез структуриран въпросник, е използвана за изследване и разпознаване на явлението, като са проучени възприятията, мненията и знанията на участващите респонденти. Това включва цялостна оценка на нивото на експертни познания сред професионалистите, пряко ангажирани със защитата на жертвите и оцелелите, засегнати от това явление в Косово. Използването на проучването имаше за цел да задълбочи разбирането на работещите на първа линия, като оцени техните познания и поглед върху сложната динамика на проблема, като по този начин допринесе за по-нюансирано разбиране на ситуацията в Косово.

- Фокус група

Фокусната група е използвана, за да се открие и разбере това явление в дълбочина. Този подход осигурява задълбочено обсъждане на въпроси, свързани с явлението домашно насилие, като дава възможност да се проучат мненията и гледните точки

на експертите, участващи във вземането на решения, и на специалистите, предоставящи преки услуги. Данните от дискусията са анализирани чрез тематичен анализ.

За обработката на данните от проучването е използван количествен анализ. Този метод систематично изследва събраните данни, за да извлече значими прозрения. Аналитичният процес включва внимателна обработка и задълбочено разглеждане на статистическата информация, като целта е да се направят изчерпателни заключения за ефективността на социалните политики за защита на жертвите на домашно насилие. Този метод на анализ е от съществено значение за превръщането на необработените данни в практически приложими знания, като позволява идентифицирането на нюансирани връзки в набора от данни. Чрез този метод изследването постига цялостно разбиране на сложната динамика между социалните политики и тяхното въздействие върху защитата на жертвите на домашно насилие.

В методологическата рамка на това изследване е използван надежден статистически подход за събиране и обработка на данните, получени чрез администрирания въпросник. Систематичното събиране на количествена информация позволява да се генерират конкретни наблюдения по отношение на въздействието на социалните политики върху

защитата на жертвите на домашно насилие, със специален акцент върху жените и децата. Статистическият метод е послужил като крайъгълен камък за гарантиране на точността и надеждността на получените данни. Прилагането му даде възможност за идентифициране на закономерности и корелации в набора от данни, осигурявайки количествена основа за изготвяне на значими заключения относно влиянието на социалните политики върху целевата демографска група. Статистическите методи включват:

- Регресионен анализ

Методологията на изследването включва още метод на емпиричен анализ, който използва знания, получени от доказателства и наблюдения, за да се конструира изследователският модел. След това се използва регресионен анализ - сложен статистически инструмент, за да се обоснове въздействието на социалните политики върху защитата на жертвите на домашно насилие. Този методологичен избор има за цел да обоснове изследването с наблюдения и доказателства от реалния свят, което повишава външната валидност на неговите констатации. Чрез използването на регресионен анализ изследването не само проучва връзките между променливите, но и осигурява стабилна статистическа рамка за оценка на нюансираното въздействие на социалните политики върху защитата на жертвите на домашно насилие. По

този начин методът на емпиричния анализ допринася за дълбочината и надеждността на изследването, засилвайки достоверността на неговите изводи.

- Модел OLS (проста линейна регресия)

Регресионният анализ се използва като статистически метод за изясняване на връзката между зависима променлива и една или повече независими променливи чрез формулиране на математическо уравнение.

Корелационен анализ

Корелационният анализ е статистически метод, който се използва за проверка на линейната връзка между две променливи или на връзката на една променлива с две или повече променливи, както и за измерване на степента на тази връзка, ако тя съществува.

За корелационния анализ бяха проверени непрекъснатостта на променливите и тестът за нормалност. Чрез корелационния анализ е представена връзката между институциите и появата на домашно насилие, а след това чрез регресия е обяснено, че ако променим нивото на тези институции, това ще намали насилието.

2.6. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ИНСТРУМЕНТИ - ИЗВАДКОВО ПРОУЧВАНЕ

Данните, използвани в това проучване, бяха предоставени чрез самостоятелно разработени въпросници, които бяха попълнени от респонденти, подбрани от конкретната популация, които са лицензирани работници в областта на социалните услуги на национално ниво от публични институции и неправителствени организации, чиято сфера на дейност е защитата на жертвите на домашно насилие. Данните в това проучване бяха получени чрез контент анализ от развитието на дискусиата във фокус групата..

2.7. ОРГАНИЗАЦИЯ НА ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

Емпиричното изследване е насочено към подробно проучване на въздействието и ефикасността на политиките и институционалните рамки, интегрирани в рамките на системата за закрила, при третирането и намаляването на случаите на домашно насилие. То е проведено чрез анкета сред специалисти в областта на социалните услуги, които работят пряко с жертви, и фокус група с лица, вземащи решения, и специалисти, които предоставят преки услуги. В рамките на това проучване беше анализирана важноста на горепосочените фактори и причините, които влияят върху обуславянето на явлението домашно насилие в Косово.

В тази глава са представени и идентифицирани причините, които оказват влияние върху развитието на явлението домашно насилие, както и влиянието на променливите.

Политиките за защита, свързани със сигурността, здравето и благосъстоянието на жертвите/пострадалите от домашно насилие, са предимно социални политики, с изключение на политиките за разследване и наказателно преследване.

За да се анализира въздействието на политиките за защита, както и на политиките, прилагани чрез социални услуги, се преценява, че част от това изследване е изследването за специалисти в областта на социалните и семейните услуги както от публичния сектор, така и от организациите на гражданското общество, които имат за предмет социална защита и предоставяне на социални и семейни услуги директно на маргинализираните категории.

Избраните лица са професионалисти в областта на социалните и семейните услуги от публичния и неправителствения сектор.

Изборът им се основаваше на следните критерии:

- Притежаване на валиден професионален лиценз за предоставяне на социални услуги;
- Работа като специалисти в областта на социалните услуги, пряко ангажирани с

жертви на домашно насилие, предимно жени и деца;

- Основно академично образование в съответните области, включително социални, правни, медицински или педагогически науки, със специална квалификация в области като социална работа, право, социология, психология, медицински сестри и педагогика.

В базата данни на Министерството на финансите, труда и трансферите са регистрирани и лицензирани деветстотин (900) специалисти, работещи в сферата на трудовите отношения при предоставянето на социални и семейни услуги на национално ниво.

Извадката в рамките на тази специфична популация беше подбрана от двеста (200) професионалисти, което е средно 22,2% от професионалистите в страната.

Проучването беше проведено чрез въпросник, съставен от двадесет и един (21) въпроса, както затворени, така и отворени. Първоначално въпросникът беше разработен въз основа на изследванията, проведени в предходните глави, които оцениха необходимостта от анализ на ситуацията от гледна точка на професионалистите в областта на социалните услуги, работещи пряко с жертви и пострадали от домашно насилие.

Въпросникът беше дигитализиран и разпространен сред двеста (200) професионалисти в областта на

социалните услуги или 22,2 % от 900-те професионалисти. Официалните електронни адреси бяха поискани и предоставени от Министерството на финансите, труда и трансферите, по-конкретно от регистъра на лицензираните професионалисти.

Времето за попълване и връщане на въпросника беше в рамките на един месец.

Проучването беше затруднено от липсата на отговори от 72 специалисти или 36 % от избраната извадка и забавянето на отговорите за период от три месеца.

Липсата на отговори от страна на редица участници се дължи на недостатъчното им запознаване с цифровия въпросник, което доведе до непопълването му.

Фокусната група беше проведена с участието и ангажираността на девет (9) професионалисти в социалната сфера, които работят на централно и местно ниво, включително представители на равнищата на разработване на политики и професионалисти, специализирани в предоставянето на преки услуги на жертвите, както в публичния, така и в неправителствения сектор.

Те бяха подбрани въз основа на: участие в разработването на политики на централно и местно равнище, както в правителствения, така и в неправителствения сектор.

Включването на фокусната група доведе до получаването на качествени данни в рамките на изследването, като по този начин допринесе още

повече за точността на констатациите, както и за отговора на изследователските въпроси и хипотези на настоящата дисертация.

2.7.1 Етични съображения

Изследването е в съответствие с етичните стандарти на академичните изследвания. Анализиранияте данни са получени от доклади и проучвания, проведени от Косовската статистическа агенция, Косовската полиция и Министерството на труда и социалните грижи за целите на националното покритие. Данните са изисквани чрез подаване на официална молба до институциите.

С цел за да се осигури доверието на участниците от целевата група и да се насърчат техните отговори, към въпросника са приложени обяснения относно изследването и писмо, обясняващо значението и целта на изследването. Участието в изследването е доброволно и участниците са информирани, че самоличността им ще остане анонимна.

Към участниците във фокус групата е отправено писмено искане за участие и разрешение за регистрация. С цел за да се осигури доверието на участниците от целевата група и да се насърчат техните отговори, на членовете на фокус групата е обяснена важността и целта на изследването в самото началото на дискусиата. За по-ясно насочване на работата и фокусиране върху темата, представените въпроси са предварително подготвени. С цел

документиране на изследователската работа, също така е поискано разрешение за правене на снимки. Участието в изследването е доброволно.

2.7.2. Ограничения

По време на това проучване се натъкнахме на трудности при достъпа до съответните данни.

Първо, при допускането, че кръвосмешението като форма на сексуално насилие присъства в базата данни на социалните служби (Министерство на труда и социалните грижи, Република Косово), се оказва, че няма данни за тази конкретна проява на домашно насилие.

Второ, проучването се изправи пред предизвикателство за потенциално припокриване между жените, които са били жертви на сексуално насилие по време на войната през 1998-1999 г. в Косово, и жертвите на домашно насилие, тъй като липсваха необходимите данни.

И накрая, липсата на данни за жени и деца от Косово, жертви на насилие, натиск и принуда от техните съпрузи или родители по време на конфликти в други страни, като например в Сирия, допълнително ограничи цялостния анализ.

За да се подобри прецизността на изследването, трябва да се подчертае, че липсата на доказателства възпрепятства извличането на данни в гореспоменатите области. Тази липса на данни не само възпрепятства пълнотата на настоящото

проучване, но също така подчертава необходимостта от бъдещи изследователски усилия за щателно изследване и анализ на тези неизследвани аспекти на феномена на домашното насилие в Косово. Признаването и справянето с тези пропуски ще допринесе за по-широкото разбиране на многостранния характер на домашното насилие в страната.

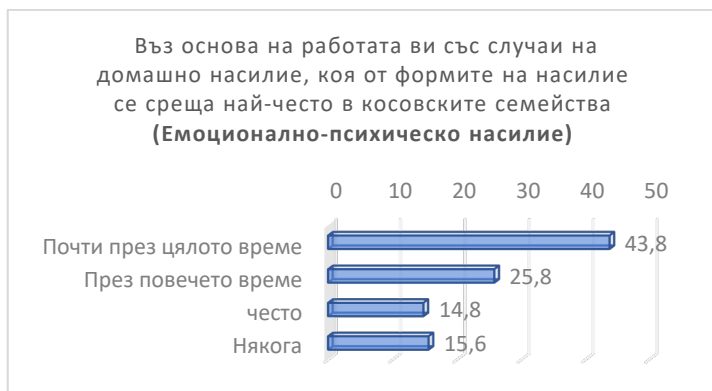
ГЛАВА III. АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

3.1. АНАЛИЗ НА ФЕНОМЕНА ДОМАШНО НАСИЛИЕ ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ В КОСОВО - ИЗВОДИ ОТ ЕМПИРИЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

Официалните статистически данни показват значителен брой жертви на домашно насилие в Косово. По същия начин емпиричното проучване доказва, че насилието в косовските семейства е налице във всичките му форми, а социалните политики служат като ключов компонент на системата, насочена към борба с това явление и защита на жертвите. Анализите и изводите от това проучване хвърлят светлина върху основните изследователски

въпроси, свързани с ефективността на социалните политики в борбата срещу домашното насилие и намаляването на случаите на такова. В същото време социалните политики, чрез социалните и семейните услуги, са допринесли за изваждането на явлението от рамките на семейния личен живот и третирането му като институционален и професионален проблем, който изисква лечение.

Представяме обобщение на основните резултати, както следва:

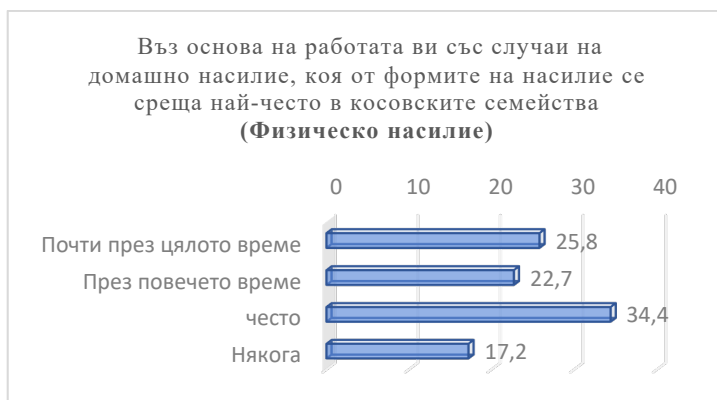
Фиг.3. 1 Емоционално/психологическо насилие

Представените данни подчертават широко разпространения характер на емоционалното и психологическото насилие в косовските семейства, както съобщават специалистите. Отговорите показват колко често тези специалисти се сблъскват с

такова насилие в работата си, където 43,8 % от тях постоянно се сблъскват с него. Докато някои специалисти съобщават за по-рядко излагане на насилие.

Емоционалното и психологическото насилие продължава да бъде форма на насилие и постоянен проблем в значителен брой случаи, с които те се занимават.

Това се потвърждава и от членовете на фокус групата: „Формата на психологическо насилие е предизвикателство за властите и професионалистите поради абстрактния и сложен характер на тази форма на насилие, която не винаги е видима и трудно може да бъде оценена“ (член 1).

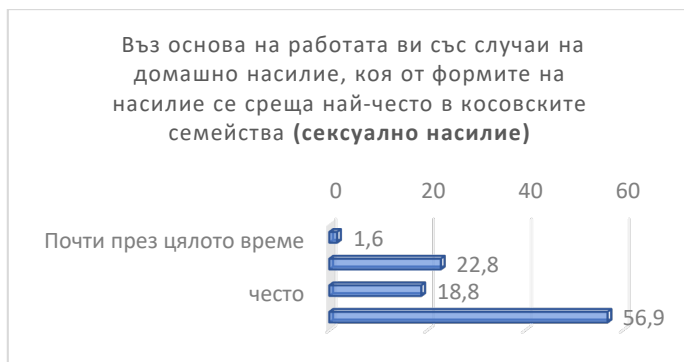

Фиг.3. 2 Физическо насилие

Констатациите подчертават високата степен на разпространение на физическото насилие в

косовските семейства. Независимо дали се среща често или спорадично, физическото насилие остава важен проблем, който засяга значителна част от случаите, разглеждани от тези специалисти по социална закрила.

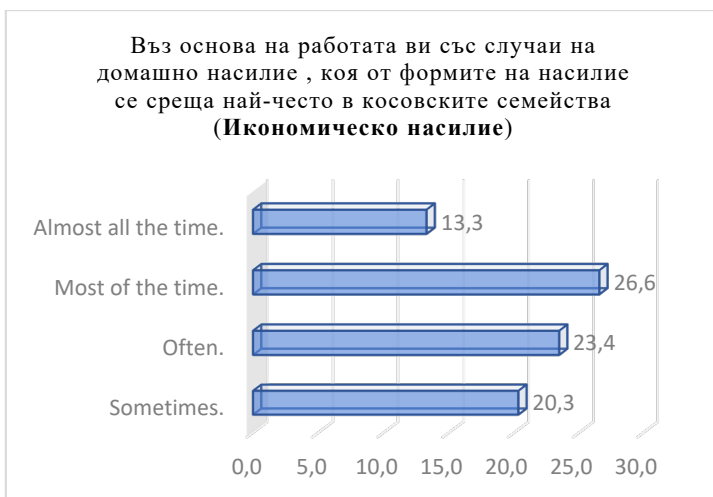
Тази констатация се подкрепя и подсилва от тематичната дискусия във фокус групата, тъй като: „За да се справим с тази форма на насилие, трябва да се ангажират обществото и държавата като цяло. По същия начин промяната на поведението и ценностите започва в семейството, а обучението на хората за уважение и равенство е жизненоважно за предотвратяването на физическото насилие и други форми на нарушаване на правата на човека“ **(фокус група, член 3)**.

Фиг.3. 3 Сексуално насилие

Сексуалното насилие като форма на домашно насилие се докладва по-рядко в сравнение с други форми на

насилие, като например психологическо или физическо насилие, поради страх, срам, емоционални бариери, с които се сблъскват жертвите, липса на доверие в професионалистите в системата и културни и социални фактори, които влияят на докладването. Сексуалното насилие се докладва само когато жертвата е малтретирана и може да умре. Що се отнася до сексуалното насилие между съпрузи, то все още остава тема табу.

Фиг.3. 4 Икономическо/социално насилие

Чрез анализа се разбира, че икономическото насилие включва спектър от поведения и сценарии, докладвани от респондентите, включително икономическа манипулация и социално отчуждаване,

като по този начин отразява по-широки социални предизвикателства като икономическото неравенство, проявяващо се като форма на домашно насилие.

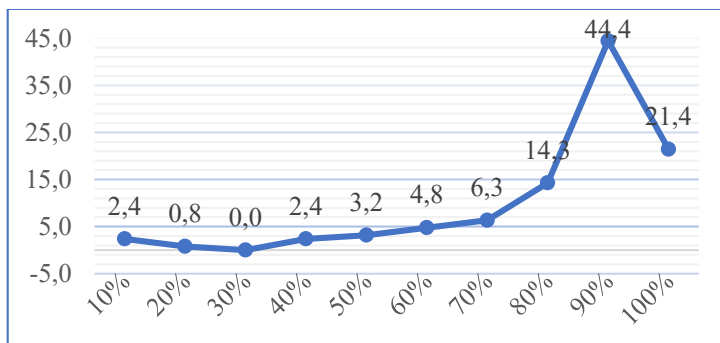
Във фокус групата се обсъжда, че „наличието на много фактори, предимно икономически, може да увеличи риска от домашно насилие. Отстраняването на основните причини чрез механизми в услугите и социалната защита е много важно за превенцията на насилието в семейството“ (фокус група, член 8).

Фиг.3. 5 Процент на случаите на домашно насилие.

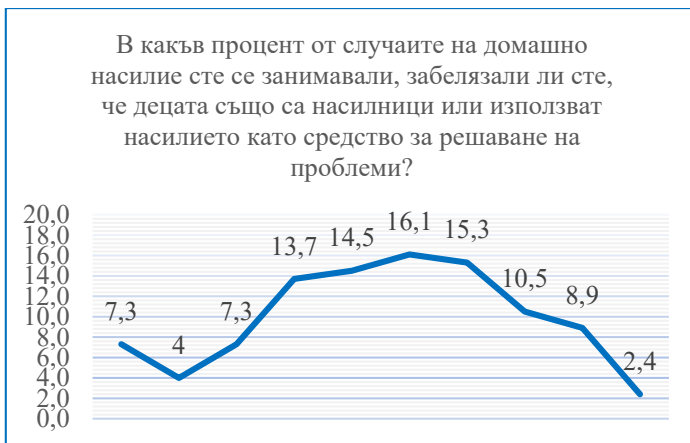
Този преглед ни показва, че домашното насилие е съществен компонент на делата, разглеждани от респондентите, като варира от спорадични случаи до сценарии, при които то представлява цялата им натовареност.

Вариациите в отговорите могат да бъдат повлияни от фактори като естеството на професията, географския контекст и специфичните роли и отговорности на участващите професионалисти.

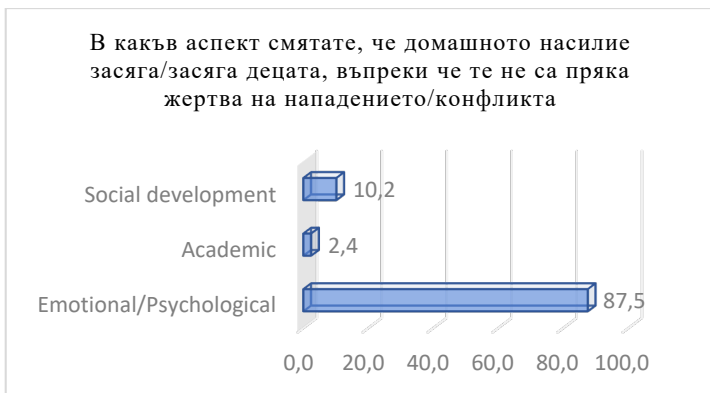
Фиг.3. 6 Процент на случаите, в които мъжът е причина за насилието.

Съществува преобладаващо схващане, че домашното насилие се извършва предимно от мъже. Констатациите отразяват силна връзка между домашното насилие и мъжете извършители в представите на респондентите.

Фиг.3. 7 Процентът на разгледаните случаи на насилие е, че децата използват насилието като средство за решаване на проблеми

Данните сочат, че има връзка между излагането на домашно насилие и вероятността децата да използват насилие. Ясно е, че повечето респонденти са убедени/или съобщават, че домашното насилие има предимно емоционални/психологически последици за децата.

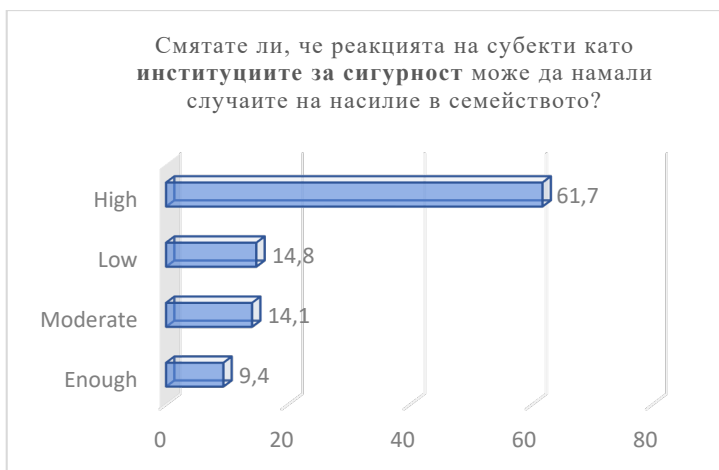
Фиг.3. 8 Аспект на последиците от домашното насилие при деца, които не са пряко изложени на нападението/конфликта

Данните разкриват, че основната загриженост на анкетираните е свързана с емоционалните и психологическите последици от домашното насилие за децата, като се обръща по-малко внимание на академичното и социалното развитие, въпреки че тези области все още представляват значителен проб.

Фиг.3. 9 Влияние на образователните институции за намаляване на домашното насилие

Образователните институции се възприемат като отговорни структури в системата за защита, които могат да действат ефективно, което предполага доверие в техните усилия за подкрепа.

Фиг.3. 10 Влияние на институциите за сигурност за намаляване на домашното насилие

Вярата в ролята и отговорността на институциите за сигурност в борбата срещу домашното насилие се изразява в приписването на отговорност за прилагането на законите, прилагането на мерки за защита и правни интервенции.

3.1.1 Резултати от емпиричното изследване – обобщение

Данните подчертават широкото разпространение на емоционалното, психологическото и физическото насилие в косовските семейства, с което често се сблъскват специалистите по социална закрила, като 43,8 % от тях редовно се сблъскват с емоционално и психологическо насилие. Физическото насилие също

остава значителен проблем, докато сексуалното насилие не се съобщава достатъчно поради страх, срам и културни бариери. Икономическото насилие, проявяващо се чрез манипулация и социално отчуждаване, отразява по-широките социални неравенства. Домашното насилие, което често се приписва на мъже извършители, е основна грижа на професионалистите, като се акцентира върху емоционалното и психологическото въздействие върху децата.

Институциите в областта на образованието, сигурността и социалната закрила се разглеждат като ключови участници в борбата с домашното насилие чрез мерки за подкрепа и правоприлагане.

Моделът OLS потвърждава статистически значима връзка между ролята на образователните институции, институциите за сигурност, здравеопазване и защита, както и на медиите и горещите телефонни линии, за предотвратяване и намаляване на домашното насилие.

ОБЩИ ИЗВОДИ

Предварително зададените изследователски въпроси в това проучване дадоха отговори, които съответстват на резултатите от изследването и доказват представената хипотеза. Теоретичният и емпиричният анализ дава резултати, които доказват, че социалните политики, прилагани чрез правната, институционалната и професионалната рамка в контекста на Косово, имат значително въздействие върху намаляването на случаите на домашно насилие и защитата на жертвите. Завършването на изследването потвърждава очакванията и предварително определените цели.

По-долу представяме основните заключения от изследването, внимателно анализирани в контекста на областта на изследване.

В целия свят жените са изнасилвани, дискриминирани, подлагани на борба и унищожавани от момента, в който се превърнат в ембриони, до смъртта им.

Международните конвенции и инструменти, конституциите и законите на различните страни по света забраняват дискриминацията, основана на пола, домашното насилие и насилието срещу жени и деца, но въпреки това, въз основа на това проучване, всяка година има жени и млади момичета, които стават жертва на всички форми на насилие срещу тях, както и на насилие в семейството.

Косовското общество има история на мъжко господство, което е отражение на силни патриархални традиции и култури и субкултури, както във всички балкански страни, където жените са научени от детството и през целия си живот да приемат подчинени роли.

Проучването, проведено за периода 2015-2019 г. в Косово, показва, че феноменът на домашното насилие все повече засяга отделните лица, семействата, общностите и косовското общество като цяло, като се подчертават отрицателните му последици.

Въпреки че е широко разпространен проблем, домашното насилие остава до голяма степен скрито в стените на дома, продиктувано от общественото схващане, че то трябва да остане личен въпрос.

За съжаление много жени се сблъскват с пречки при търсенето на подкрепа или съобщаването за насилие, независимо дали поради натиск от страна на семейството или недостатъчна правна защита.

Неуспехите в разследването, преследването и наказването на извършителите на насилие допринасят за ниския процент на докладване и обезкуражават жертвите да търсят справедливост.

Липсата на съпричастност към жертвите задълбочава травмата им и ги възпрепятства да съобщават за насилие, тъй като липсата на дългосрочна защита увеличава риска от продължаване на насилието.

Комбинацията от бедност, безработица, неравенство между половете и социално изключване служи като основен катализатор за маргинализирането на жените в ситуации на домашно насилие, като по този начин ограничава възможностите на жените и младите момичета да избягат от среда, в която се извършва насилие.

През 2020 г. Косово актуализира конституцията си, за да я приведе в съответствие с Истанбулската конвенция, което изисква преразглеждане на законите и стратегическите политики за ефективна борба с домашното насилие и насилието, основано на пола.

Националната система за насочване на лица за защита от домашно насилие в Косово се нуждае от актуализация въз основа на стандартните оперативни процедури (2013 г.) и от разширяване с цел включване на допълнителни структури. Това разширяване е необходимо, за да се води ефективна борба с домашното насилие в съответствие с принципите, изложени в Истанбулската конвенция.

Създаването на цялостен правителствен отговор на домашното насилие включва разбиране на неговите източници и причини. Това включва разширяване на познанията за демографските и географските групи, които са най-уязвими от домашно насилие.

При справянето с домашното насилие над деца прилагането на мерки за социална закрила в по-широкия социален контекст се счита за изключително

важно. Разпознаването и идентифицирането на признаците на насилие са жизненоважни компоненти на ефективните стратегии за намеса от страна на специалистите в областта на социалните услуги.

Предизвикателствата пред политиката в страната са свързани със създаването и усъвършенстването на система за превенция на всички образователни нива - от детските градини до университетите. Освен това използването на религията в превенцията, която е неразделен аспект на косовското общество, все още не се използва пълноценно.

Допълнителни предизвикателства пред политиката са свързани с продължаването и укрепването на функционална и ефективна система за социална закрила, основана на принципа на децентрализация и деинституционализация, с цел включване на уязвимите групи в програмите за социална закрила.

Социалната политика на Косово в голяма степен разчита на парични трансфери с ограничени инвестиции в човешкия капитал или инфраструктурата на социалните услуги. Въпреки усилията в областта на децентрализацията от 2009 г. насам, социалните услуги не са се подобрили значително, което води до предизвикателства, утежнени от ограниченията в общинските бюджети. Плановете за отпускане на специални безвъзмездни средства за социални услуги по подобие на тези за

образование и здравеопазване остават неизпълнени от правителството.

Липсата на задължителна рехабилитационна програма за извършителите на насилие и престъпления пренебрегва преодоляването на основните причини, като травми от детството, военни травми, безработица, алкохолизъм и злоупотреба с наркотици. Професионалното третиране на тези основни проблеми е от решаващо значение за ефективната намеса.

Институционалните социални услуги понастоящем са много ограничени, а публичният сектор не разполага с необходимия експертен и човешки капацитет, за да ги предоставя в голям мащаб. Съществуващите социални услуги не са достатъчни както като брой, така и като работна сила.

Липсата на цялостна и дългосрочна програма за реинтеграция на жертвите на насилие оставя тях и техните деца без съществена подкрепа, като например социално и субсидирано жилище, обучение за придобиване на умения и психологическа помощ. Такава програма, съобразена с нуждите на всяко пострадало лице, е от решаващо значение за тяхната евентуална независимост и благополучие.

Спешна необходимост от развитие и разширяване на социалните и семейните услуги в Косово, за да се даде приоритет на уязвимите групи, като децата и жените, засегнати от домашно насилие, семействата с един

родител, водени от жени, маргинализираните малцинствени групи, хората с увреждания и възрастните хора, които нямат семейна подкрепа.

Липсата на механизми за наблюдение и контрол на социалните услуги включва преразглеждане и хармонизиране на стандартите за закрила, както и изготвяне на протоколи и насоки.

Въпреки неотдавнашното икономическо развитие на страната, участието на жените и мъжете на пазара на труда продължава да е налице с големи различия между половете в Косово.

Проучването ще подпомогне развитието на социалните политики на правителството, свързани с превенцията и защитата на жертвите, на централно и местно ниво, както и развитието на законодателството, професионалната и структурната рамка за смекчаване на явлението насилие в семейството.

ПРЕПОРЪКИ

Въпреки съществуващата правна рамка, забраняваща дискриминацията и насилието, основано на пола, включително домашното насилие и насилието срещу жени и деца, настоящото проучване показва, че без значителна политическа, културна, социална и икономическа промяна младите жени и момичета ще продължат да бъдат жертви на различни форми на насилие, особено в семейния контекст, на постоянна основа.

✓ Проучването показва, че е необходимо непрекъснато да се разглежда въпросът за домашното насилие като спешен проблем, като се подчертава необходимостта от постоянни целенасочени интервенции и създаване и укрепване на системи за подкрепа.

✓ За да се справим с недостатъчното съобщаване на случаи на сексуално насилие в семейните отношения, трябва да се положат съгласувани усилия за укрепване на доверието между жертвите и службите за подкрепа, като същевременно се преодолее културното табу, свързано с тази тема. Освен това специалистите в системата трябва да преминат специализирано обучение за чувствително отношение към такива случаи, като се гарантира, че жертвите се чувстват овластени да подадат сигнал, без да се страхуват от стигматизация или отмъщение.

✓ За да се постигне максимално въздействие на Истанбулската конвенция, Косово следва да създаде специализирани програми за обучение на правоприлагачия и съдебния персонал, за да се осигури ефективно прилагане и подкрепа на жертвите на домашно насилие.

✓ За да засили борбата срещу домашното насилие и насилието над жени, Косово трябва да даде приоритет на бързото приемане и ефективното прилагане на Гражданския кодекс, новия Закон за социалните и семейните услуги, изменения Закон за защита от домашно насилие и Закона за финансите на местните власти.

✓ За да се справи със скрития характер на домашното насилие, Косово трябва да продължи със силни кампании за повишаване на обществената осведоменост, които оспорват обществените възприятия и насърчават жертвите да търсят помощ, като подчертават, че домашното насилие е обществен проблем, а не частен въпрос.

✓ Косово следва да създаде специален фонд, предназначен за жертвите, и да предостави ресурси за подпомагане на правоприлагачите организации и агенции, като насърчава ефективното сътрудничество и интегрирания подход за намаляване на насилието срещу жени и домашното насилие.

- ✓ Косово следва да даде приоритет на разработването и подобряването на цялостна превантивна система на всички образователни нива.
- ✓ Също така да включи активно религиозните институции и лидери в усилията за превенция, като използва тяхното влияние и насоки за ефективно справяне с негативни явления като домашното насилие и насилието срещу жени и деца.
- ✓ Косово следва да се съсредоточи върху укрепването и пълната децентрализация на системата за социална закрила, като даде приоритет на включването на уязвимите групи чрез програми, като по този начин осигури ефективна подкрепа и помощ на местно равнище.
- ✓ Косово следва да създаде и укрепим механизми за бързо реагиране при случаи на домашно насилие и насилие над деца, като осигури цялостна и ефективна подкрепа чрез добавяне на структури към системата, като например домове за закрила на детето или дългосрочни специализирани услуги.
- ✓ Следва да се даде приоритет на укрепването на правната инфраструктура и подобряването на ефективността на разглеждането на случаи на насилие над деца, като се постави силен акцент върху задоволяването на нуждите на жертвата и осигуряването на подходящо наказание за извършителите.

✓ Косово трябва спешно да реши въпроса с недостатъчното финансиране на социалните услуги, като приложи мерки за осигуряване на устойчиво финансиране на социалната закрила.

✓ Косово спешно се нуждае от разширяване на социалните и семейните услуги, като се даде приоритет на уязвими групи като деца и жени, засегнати от домашно насилие, семейства с един родител, водени от жени, маргинализирани малцинствени групи, лица с увреждания и възрастни хора, лишени от семейна подкрепа.

✓ Ориентирането към подкрепящ подход в рамките на услугите за жени и деца, жертви на домашно насилие, консолидирането на методологията за интервенция и отговорите на динамиката на конкретните случаи ще спомогнат за борбата с явлението домашно насилие.

✓ Достъп до нови и съществуващи ефективни и устойчиви услуги за дългосрочна рехабилитация и реинтеграция на жени и деца, жертви на домашно насилие, на цялата територия на Косово, подобряване на качеството на социалните и семейните услуги за тяхната защита.

✓ Инициативите, насочени към увеличаване на участието на жените на пазара на труда, следва да бъдат приоритизирани в страната, като се отчитат двойните ползи от това, че те насърчават равенството

и генерират положителен икономически растеж за цялата страна.

✓ Определяне на стандарти за увеличаване на броя на професионалистите, ангажирани със закрилата на детето, с цел премахване на насилието над деца и домашното насилие, като се даде приоритет на професионалисти като социални работници, психолози, специалисти по психично здраве, специалисти по психосоциални услуги, педагози.

✓ Определяне на стандарти за набиране и наемане на социални работници и психолози в образователната система от детската градина до гимназията, които да реагират като разпознавачи на първите признаци на насилие над деца.

✓ Политиките в страната трябва да се съсредоточат върху инвестирането в работната сила, особено в сектора на социалните услуги, като се даде приоритет на програми за обучение и стимули, които насърчават ценностите и мотивацията на работещите в сферата на грижите и социалните услуги.

✓ Създаване на всеобхватна система за квалификация на специалистите в областта на социалните услуги с цел постигане на стандартно съотношение на специалисти на глава от населението, като по този начин се гарантира качествена грижа и подкрепа за нуждаещите се групи.

✓ Правителството на Косово трябва да даде приоритет на проекти и програми, които подчертават връзката между социалното включване и намаляването на бедността в бъдещите си планове. Това следва да включва подкрепа за образование, заетост, предприемачество, подобряване на здравните услуги, жилищно настаняване и други основни нужди, основани на основните човешки права.

✓ Укрепване на механизмите за наблюдение и контрол на качеството на социалните услуги, включително преглед и хармонизиране на стандартите за закрила, както и разработване на ясни протоколи и насоки за гарантиране на качеството и отчетността при предоставянето на услуги.

✓ Политиките и програмите за защита следва да дават приоритет на уязвимите групи, включително жертвите на домашно насилие, особено жените и децата, бедните хора, хората с увреждания, младежите и възрастните хора, които се сблъскват с неравенството между половете и социалното изключване.

✓ По-нататъшното разширяване на межкултурните изследвания ще бъде от съществено значение за повишаване на знанията в различни културни и концептуални контексти. Включването на по-широк кръг от културни среди ще осигури по-задълбочено разбиране на изследваните явления в различни социални и културни рамки.

ПРИНОСИ

Теоретични приноси

1. Изследването предоставя теоретичен и информационен ресурс за състоянието на домашното насилие в Косово, като подчертава значението на проактивния и информиран подход към тези обществени предизвикателства.

2. Това проучване е първото в Косово, което разглежда многостранните аспекти на домашното насилие на културно, политическо, институционално и професионално равнище, като показва важността на изследването на културните измерения, като норми и традиции, които влияят на домашното насилие в страната.

3. Проучването ще помогне и ще послужи като основа за по-нататъшни изследвания на различията между половете, за да се разберат корените на домашното насилие, особено чрез проучване на динамиката на властта в семейството и йерархията на половете.

Практически приноси

1. За първи път на национално равнище изследването подчертава необходимостта от стандартизирани протоколи при управлението на случаи на домашно насилие, като изтъква решаващата

роля на ключовите специалисти в областта на социалната закрила.

2. Ценен ресурс за повишаване на нивото на информираност на уязвимите социални групи в Косово

3. Проучването предоставя основа за разработване на система за квалификация и преквалификация, която да интегрира академичните среди, държавната политика и специалистите, за да се увеличи работната сила на доставчиците на социални услуги.

**СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИ
ИС НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЯ**

От Адиле Шачири

**Самостоятелен докторант във Факултета по
обществено здраве, здравни грижи и спорт**

**Катедра по медицински социални науки
ЮЗУ "Неофит Рилски", Благоевград**

Статии

1. Shaqiri, A. (2022). Ethical issues in Social Work. *European Journal of Economics, Law and Social Sciences*, Graz – Austria Vol.6 No.1 January 2022 https://iipcccl.org/?page_id=10068
2. Shaqiri, A., & Koci, M. (2022). Social Work in Kosovo, Development, Challenges and Achievements in Mitigating Negative Social Phenomena. *European Journal of Social Science Education and Research*, 9(1s), 48–60. <https://doi.org/10.26417/557plk42>
3. Shaqiri, A. (2021), Sustainable Development Objectives, Objective (5) Achieving Gender Equality. Women and girls empowerment in Kosovo,, *International Multidisciplinary Conference on the topic*

„Transformations and Challenges in the Global World”
which will be held on 15-17 of October 2020 Collection
"Ph.D. Students in Science - 4" Blagoevgrad- Bulgaria

4.Arënliu, A., Bërxulli, D., Konjufca, J., & Shaqiri, A.
(2022). Vlerësimi i nevojave të përdoruesve të
shërbimeve sociale në Komunën e Prishtinës
DOI:10.13140/RG.2.2.10171.69920<https://www.researchgate.net/publication/362426549>

5.Shaqiri, A, Latifi. (2021) ‘Domestic Violence against
Children and Trafficking in Human Beings-two Worrying
Phenomena in Kosovo’. *International Conference on
Education, Psychology, Humanities and Social Sciences*,
September 06-07, 2021 in Prague, Czech, in proceeding
*open science index 15 2021; online issn: 1307-6892 irc
2021 XV. International research conference proceedings*;
will be published as well in Journal of Conference on 31
May. Conference Code: 21CZ09ICEPHSS; Paper Code
21CZ090071

[International Conference on Education, Psychology,
Humanities and Social Sciences ICEPHSS in
September 2021 in Prague \(waset.org\).](https://www.waset.org/)

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Agjencia e Statistikave të Kosovës (2019) *POVERTY IN CONSUMPTION IN THE REPUBLIC OF KOSOVO May 2019* <https://ask.rks-gov.net/media/4882/statistikat-e-varf%C3%ABris%C3%AB-2012-2017.pdf>
2. Agjencia e Statistikave e Kosovës (2016) , *Gratë dhe Burrat në Kosovë: 2014-2015*: <http://ask.rks-gov.net/media/2581/grate-dhe-burrat-shqip-2014-2015.pdf>
3. Bridge (2001). Briefing paper on the “*Feminisation of Poverty*” prepared for the Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA). BRIDGE Report No.59, Brighton: Institute of Development Studies, University of Sussex. <http://www.bridge.ids.ac.uk/sites/bridge.ids.ac.uk/files/reports/femofpov.pdf>
4. Centers for Disease Control and Prevention CDC https://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/riskprotectivefactors.html#anchor_1540315781919
5. Constitution of the Republic of Kosovo, published on 15. 06. 2008;
6. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 34/180 of 18 December 1979 entry into force 3 September 1981, in accordance with article 27(1) <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>
7. Council of Europe (2011) *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (Istanbul Convention, 2011) <https://rm.coe.int/168046031c>
8. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; <https://rm.coe.int/168046031c>

9. Decision of the Prime Minister No.03 / 62.
Date 29.04.2009.
10. Dixon, L. & Graham-Kevan, N. (2011) *ETIOLOGY OF PARTNER VIOLENCE AND IMPLICATIONS FOR PRACTICE AND POLICY*. Understanding the nature and etiology of intimate partner violence and implications for practice: A review of the evidence base. *Clinical Psychology Review*, 31, 1145-1155.
11. Doyle, C., & Cicchetti, D. (2017). *From the cradle to the grave: The effect of adverse caregiving environments on attachment and relationships throughout the lifespan*. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 24(2), 203–217. <https://doi.org/10.1111/cpsp.12192>
12. E. K. E. & H. A. Haxhiymeri, (2005) *Child Abuse in the Family*, Tirane: Children's Human Rights Center of Albania.
13. Ellsberg, M. & Heise, L. (2005) *Researching Violence against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists*. Washington DC, United States: World Health Organization, PATH.
14. Ellsberg, M. & Heise, L. (2005) , *Researching Violence against Women. A Practical Guide for Researchers and Activists*’. Washington DC, United States: World Health Organization
15. Gelles, S. & R. J. W. E. E. & W.-, (1989) "*Reaching Families with Preschoolers at Risk of Physical Child Abuse*," Sage Perspectives, vol. Vol 80., no. Issue 2.
16. Gjeçovi, Sh. (1933) *The Kanun of Lekë Dukagjini*, work of was republished according to the 1933 edition printed in Shkodër The third book, Marriage, Article 11.
17. Heise, L. & Garcia, M. C. (2022) *Violence by intimate partners*. In: Krug EG et al., eds. *World report on violence and health*. Geneva, World Health Organization.
18. HEISE, L. L. (1998). *Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework*. *Violence Against*

- Women, 4(3), 262–290.
<https://doi.org/10.1177/1077801298004003002>
The nature and evolution of poverty, world development report (2000/2001)
http://web.worldbank.org/archive/website01352/WEB/IMAGES/POVERTY_.PDF?contentMDK=20676217&sitePK=297667
19. Shared responsibility, global solidarity: Responding to the socio-economic impacts of COVID-19 (2020)
https://www.un.org/site/un2.un.org/files/sg_report_socio-economic_impact_of_covid19.pdf
 20. Sumner A, Hoy C, Ortiz-Juarez E. (2020). Estimates of the impact of COVID-19 on global poverty. WIDER Working Paper 2020/43. Helsinki: UNU-WIDER <https://www.wider.unu.edu/node/237051>
 21. <https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Publikimet%20ABGJ/ABGJ%20RAPORTI%20DH%20FAMILJE%20Shqipe.pdf>
 22. Kosovo Program Against Domestic Violence and Action Plan 2011-2014; Evaluation Report of the Kosovo Program against Domestic Violence and Action Plan 2011-2014; <https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Publikimet%20ABGJ/Strategjia%20Komb%C3%ABtare%20e%20RK%20p%C3%ABr%20mbrojtje%20nga%20dhuna%20ne%20familje%202016-2020.pdf>
 23. https://dro.deakin.edu.au/articles/journal_contribution/Belonging_connectedness_and_social_exclusion/21018013
 24. PABARAZIA GJINORE ENDE E PËRHAPUR NË POLITIKË DHE VENDIMMARRJE
<https://kosovotwopointzero.com/gender-inequality-is-still-pervasive-in-decision-making-and-politics/>
 25. National Programme for Implementation of the Stabilisation and Association Agreement (NPISAA) 2021

- 2025 <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/07/3-PKZMSA-2021-2025-miratur-nga-Kuvendi-ENG.pdf>
26. Strategjia-sektoriale-2018-2022 <https://mpms.rks-gov.net/>
 27. Kate Morris, Marian Barnes and Paul Mason (2009) *Children, Families and Social Exclusion: New Approaches to Prevention* Policy Press, Bristol [https://scholar.google.com/scholar?q=Kate+et+al.+\(2009\)+social+exclusion&hl=en&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar](https://scholar.google.com/scholar?q=Kate+et+al.+(2009)+social+exclusion&hl=en&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar)
 28. COUNTRY REPORT (2021) https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_CR_Factsheet_web-1.pdf
 29. Introduction to domestic violence & GBV <https://www1.nyc.gov/site/ocdv/services/introduction-to-domestic-violence-and-gender-based-violence.page>
 30. Hyde-Nolan, M.E. and Juliao, T. (2012) Theoretical Basis for Family Violence. In: Fife, R.S. and Scharger, S., Eds., *Family Violence: What Health Care Providers Need to Know*, Jones & Bartlett Learning, Ontario, 5-1
 31. Kate Morris, Marian Barnes and Paul Mason (2009) *Children, Families and Social Exclusion: New Approaches to Prevention* Policy Press, Bristol.
 32. Kavanaugh, Dupont-Frechette, Jerskey, & Holler, (2016) *Neurocognitive Deficits in Children and Adolescents Following Maltreatment: Neurodevelopmental Consequences and Neuropsychological Implications of Traumatic Stress*, ResearchGate.
 33. KONCEPT DOKUMENTI për Shërbimet Sociale dhe Familjare ,Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale 2019 <https://childhub.org/en/child-protection-online-library/concept-document-social-and-family-services>
 34. Kosovo Agency of Statistics (2018) *statistical yearbook of the Republic of Kosovo 2018*

- <https://ask.rks-gov.net/media/4356/vjetari-statistikor-shtator-2018-final.pdf>
35. Kosovo Statistics Agency(2019) , <https://ask.rks-gov.net/>
 36. Krol, P., Kabashi, E, & Bala, R. A. (2017) *Creating a map of support services for victims of violence against women in Kosovo*, Council of Europe , Prishtina.
 37. Law no. 03 / L-182 on Protection against Domestic Violence, published on 10.08.2010;
 38. **Law on Protection against Domestic Violence**
<http://www.cwsp.bg/en/htmls/page.php?category=107&id=65>
[2](#)
 39. Law on Social and Family Services (LSHSF, 2005) published on 01.05.2007
 40. Law on the Family of Kosovo (LFK, 2004), published on 01.09.2006
 41. Levitas, Ruth. (2005) *The Inclusive Society? Social Exclusion and New Labor* p.7 Palgrave Macmillan London.
 42. Mason.M, (1994) *From Father's Property to Children Rights: The History of Child Custody in the United States*, New York, NY Columbia Press.
 43. Ministry of Social Welfare and Youth (2016) *Social Inclusion Policy Paper 2016-2020 Measuring, Monitoring and Reporting Oriented Policies Results Social Inclusion Policy Paper 2016-2020*. Republic of Albania Tirana, February 2016
 44. Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) për Mbrojtje nga Dhuna në Familje në Kosovë(2013)
<https://abgj.rks.gov.net/assets/cms/uploads/files/Publikimet%20ABGJ/Procedurat%20Standarte%20t%C3%AB%20Veprimit%20p%C3%ABr%20Mbrojtje%20nga%20Dhuna%20n%C3%AB%20Familje.pdf>
 45. Stark, E. & Flitcraft, A. (1996) *Women at risk, Domestic Violence and Women's Health*.

46. STRATEGJIA KOMBËTARE PËR MBROJTJE NGA DHUNA NË FAMILJE DHE DHUNA NDAJ GRAVE 2022 – 2026; <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/03/ALB-Strategjia-Kombe%CC%88tare-pe%CC%88r-Mbrojtje-nga-Dhuna-ne%CC%88-Familje-dhe-Dhuna-ndaj-Grave-2022-%E2%80%93-2026.pdf>
47. UN (2012) *The Millennium Development Goals Report 2012*. New York: UN
48. UN (2013) *Unpaid work, poverty and women's human rights*; <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Poverty/Pages/UnpaidWork.aspx>
49. UNFPA (2017) *Gender-based violence, 2017* <https://www.unfpa.org/gender-based-violence>
50. UNICEF (2006) Annual report 2006 <https://www.unicef.org/reports/annual-report-2006>
51. United Nations (2020) *THE LEAST DEVELOPED COUNTRIES REPORT 2020*, United Nations Publications, 300 East 42nd Street, New York, https://unctad.org/system/files/official-document/ldcr2020_en.pdf
52. United Nations General Assembly (1979) *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 34/180 of 18 December 1979 entry into force 3 September 1981, in accordance with article (1) <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>
53. Walker, E. A (2017) *The Battered Woman Syndrome* Fourth Edition, EdD 2017, Springer Publishing Company, LLC New York, e-book ISBN: 9780826170996
54. WHO (2012) *Understanding and addressing violence against women*; <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/W>

- [HO_RHR_12.36_eng.pdf;jsessionid=93ADFDA150148E25CD054FDB848481BF?sequence=1](http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf)
55. WHO,(2014) *Global and Regional Assessments of Violence against Women: Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-Partner Sexual Violence*, 2014.
http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf
 56. World Bank (2012) *World Development Indicators*, THE WORLD BANK 1818 H Street NW, Washington, D.C. 20433 USA
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6014>
 57. Family Law Act 1996
www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/part/IV
 58. Young, E., K., Park. J, & Bongseog, K.(2016) *Type of childhood maltreatment and the risk of criminal recidivism in adult probationers: a cross-sectional study*, Published online 2016 [10.1186/s12888-016-1001-8](https://doi.org/10.1186/s12888-016-1001-8)

**SOUTH WEST UNIVERSITY
"NEOFIT RILSKI"**

**SOUTH –WEST UNIVERSITY „NEOFIT RILSKI ”
BLAGOEVGRAD
FACULTY OF PUBLIC HEALTH, HEALTH CARE
AND SPORTS
DEPARTMENT OF MEDICAL SOCIAL SCIENCES**

AUTOREFERAT

**of thesis for receiving the scientific degree “Doctor”
Doctoral program: Organization and Managment of
Social Activites**

ADILE SHAQIRI

**„PROJECTIONS OF DOMESTIC VIOLENCE AND
POLICIES FOR PROTECTION OF THE VICTIMS
IN THE REPUBLIC OF KOSOVO”**

**Scientific supervisor:
Assoc. Prof. MAYA TCHOLAKOVA, Ph.D.**

**BLAGOEVGRAD
2024**

INTRODUCTION	1
CHAPTER I. THEORETICAL FRAMEWORK	5
1.1. DEFINITIONS OF DOMESTIC VIOLENCE	5
1.2. THEORETICAL APPROACHES TO DOMESTIC VIOLENCE	8
1.3. LEGISLATIVE AND POLITICAL FRAMEWORK	8
1.3.1. <i>Local Framework</i>	9
1.3.2. <i>International Legal Framework, Implementation in Kosovo</i>	9
1.3.3. <i>Strategic Framework</i>	9
1.4. INSTITUTIONAL MECHANISMS	10
1.4.1. <i>The institutional mechanisms</i>	11
1.4.2. <i>The role of actors in the national referral system for protection of victims of domestic violence</i>	11
1.4.3. <i>Stages of Standard Operating Procedures when responding to cases of domestic violence</i>	12
1.5. SOCIAL INSTITUTIONAL FRAMEWORK.....	12
1.5.1. <i>The social protection system in Kosovo,</i>	12
1.5.2. <i>Social Services</i>	12
1.5.3. <i>Institutional System of Social Protection in Kosovo</i>	13
1.6. GLOBAL AND LOCAL PREVELANCE OF DOMESTIC VIOLENCE	14
1.6.1. <i>Domestic violence in the world</i>	14
1.6.2. <i>Domestic violence in Europe</i>	14
1.6.3. <i>Domestic violence in Kosovo</i>	15
1.7. DETERMINANTS OF THE PHENOMENON OF DOMESTIC VIOLENCE IN THE KOSOVO CONTEXT	16
1.7.1. <i>Poverty</i>	16
1.8. SOCIAL EXCLUSION	18
1.9. GENDER INEQUALITY IN KOSOVO	19
1.10. RISK FACTORS OF DOMESTIC VIOLENCE AND INTIMATE PARTNER VIOLENCE	20
1.10.1. <i>Individual risk factors</i>	20

1.10.2.	<i>Community Factors</i>	20
1.10.3.	<i>Social Factors</i>	21
1.11.	EFFECTS OF DOMESTIC VIOLENCE ON VICTIMS, WOMEN AND CHILDREN	22
1.11.1.	<i>Domestic violence and violence against children</i> .	22
1.11.2.	<i>Risk factors leading to children's exposure to domestic violence</i>	23
1.11.3.	<i>Consequences and impact of violence on children's lives</i>	23
1.11.4.	<i>SYNDROME OF AN ABUSED WOMAN</i>	24

CONCLUSIONS DRAWN FROM THE THEORETICAL STUDY 25

CHAPTER II. METHODOLOGY OF THE STUDY 26

2.1.	PURPOSE OF THE STUDY	26
2.2.	OBJECTIVES OF THE STUDY	27
2.3.	RESEARCH QUESTIONS	28
2.4.	THE HYPOTHESIS OF THIS SUDY	28
2.5.	METHODS.....	28
2.6.	RESEARCH INSTRUMENTS - SURVEYING WITH SAMPLING	32
2.7.	ORGANIZATION OF THE EMPIRICAL STUDY.....	32
2.7.1.	<i>Ethical Considerations</i>	35
2.7.2.	<i>Limitations</i>	36

CHAPTER III. ANALYSIS OF THE EMPIRICAL STUDY FINDINGS METHODOLOGY OF THE STUDY 38

3.1.	ANALYSIS OF THE PHENOMMENON OF DOMESTIC VIOLENCE FROM THE PRSPECTIVE OF SOCIAL SERVICE PROFESSIONALS IN KOSOVO -CONCLUSIONS FROM THE EMPIRICAL STUDY.....	38
3.1.1	<i>Results from the empirical study</i>	47

GENERAL CONCLUSIONS..... 49

RECOMMENDATIONS	54
CONTRIBUTIONS	60
<i>THEORETICAL CONTRIBUTIONS</i>	60
<i>PRACTICAL CONTRIBUTIONS.....</i>	60
BIBLIOGRAPHY.....	IV

List of figures

<i>Fig 1. 1 Reported cases of domestic violence in Kosovo during the period 2015-2019.</i>	16
<i>Fig 1. 2 Social ecological model to understand the multiple factors associated with intimate partner violence.</i>	21
<i>Fig 3. 1. Emotional/Psychological violence</i>	39
<i>Fig 3. 2. Physical violence.....</i>	40
<i>Fig 3. 3. Sexual violence.....</i>	41
<i>Fig 3. 4. Economic/Social violence</i>	42
<i>Fig 3. 5 Percentage of domestic violence cases.....</i>	43
<i>Fig 3. 6 The percentage of cases that the man is the cause of the violence.....</i>	43
<i>Fig 3. 7. The percentage of cases of violence that are handled is that children use violence as a means of solving problems.</i>	44
<i>Fig 3. 8 Aspect of effects of domestic violence in children which are not directly exposed to the assault/conflict.....</i>	45
<i>Fig 3. 9 The influence of educational institutions in reducing the domestic violence.....</i>	46
<i>Fig 3. 10 The influence of security institutions in reducing the domestic violence.....</i>	47

INTRODUCTION

**„If you want to bring happiness to the whole world,
go home and love your family”**

Mother Teresa

In Kosovo, domestic violence is a phenomenon that affects and has negative consequences generation after generation to the individual, family, community and the whole society. Issues related to domestic violence, Kosovar society is still inclined to consider private issues, issues that belong to the family and family relations and as such should be addressed and resolved within the family. In this context, being "isolated" as a phenomenon, domestic violence appeared in alarming proportions in Kosovo, only after 2000, after the war, where the country was undergoing a significant political, economic and social change.

Kosovo, as a country in transition, has faced with the complex challenges in the long process for the creation of institutions and their sustainability. Domestic violence is one of the most widespread phenomena and one of the most unreported crimes both in the world and in Kosovar society. This makes it impossible to accurately measure the extent of such an occurrence. If we turn our attention to domestic violence and other social problems related to the issue, we notice that it is an obvious social and multidimensional problem. It is important to note that

domestic violence against women and children is not a recent issue in Kosovo, on the contrary, it has deep cultural roots in society.

The roots of this occurrence still lie in patriarchal traditions and customs within Kosovar society. As a result of this control over the family continuous to be present even today.

Starting from this aspect, (Krol et al., 2017) in Kosovo patriarchal customs, traditional attitudes and historical gender roles have limited the right of women to contribute politically, economically and socially. Seen in historical perspective, The Kanun of Lekë Dukagjini described women in family and in marriage as "slaves," work force and childbirth, highlighting gender discrimination. (Gjeçovi, 1933).

Developments through different historical stages have made women, even today, not to have the deserved place in society by being prejudiced, stigmatized, faced and challenged with social and cultural barriers. The end of the war in 1999 led to the establishment of the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK). In this context, civil society groups focused on the protection of women's rights successfully influenced the drafting of the first legal act for the protection of women and the fight against domestic violence. This legislation has provided a clear definition of domestic violence in Kosovo, aiming to address this issue through the implementation of specific mechanisms and the

creation of protection systems. Within the framework of the social policies and projections of that time to combat the phenomenon of domestic violence, in 1999 the Centers for Social Work were reopened to provide identification, treatment, assistance and social protection for the victims. Likewise, in 2003, the Government of Kosovo, through the Ministry of Social Welfare, for the first time, initiated a program to support shelters. This program focused on the protection and safety of women and children who were victims of domestic violence.

Overcoming violence against women and children outside the walls of the house had already started with a new reality and began to be seen and extended in other dimensions as well.

Prejudices, gender stereotypes, stigmas, lack of sustainable and specialized services, lack of long-term reintegration programs, delayed justice display the need for this study, where all these issues have been researched and elaborated in order to understand that services and social protection are an important link of the whole system, at the national level, for combating the phenomenon of domestic violence and protection of victims / survivors, women and children.

This study consists of theoretical and empirical parts. Theoretical study aims to explore the phenomenon of domestic violence in its various dimensions based on the analysis of definitions, theoretical approaches and legal and institutional frameworks both internationally and

locally. A special focus is put upon the origins and determinants of domestic violence specifically in Kosovo, including the role of poverty, social exclusion and gender inequality and their interrelation. Risk factors for the occurrence of domestic violence and the various dimensions of its impact on the victims were identified and analysed. Existing policies for protection of victims in the Republic of Kosovo were explored with a view to outline the legal, strategic and institutional frameworks to combat the phenomenon including the systems of protection and social services.

Empirical study aims to explore in details the impact of policies and institutions involved in the protection system on treating and reducing cases of domestic violence. It was done through a survey among social service professionals who work directly with the victims, and a focus group with both decision-makers and professionals who deliver direct services.

CHAPTER I. THEORETICAL FRAMEWORK

1.1. DEFINITIONS OF DOMESTIC VIOLENCE

This doctoral study topic focuses on key concepts such as family, women, children, domestic violence and social protection. The phenomenon of domestic violence is examined including views from sociological, psychological and legal perspectives, and takes into account the different stages of social development in Kosovo and internationally. The study highlights the importance of comprehensive definitions of domestic violence, based on extensive research that includes national, regional and global contexts, as well as historical perspectives. The study is also based on previous research conducted by local and international researchers, including specific studies for the Albanian and Kosovar contexts.

In the 19th century, the term "domestic violence" was non-existent in the US, only emerging in the 20th century as federal and state laws began to define and prohibit forms of domestic abuse against specific groups. The Women's Movement in the 1970s significantly influenced legislative changes, leading to the first use of the term "domestic violence" in 1973. In Europe, the Council of Europe initiated measures in the 1990s to protect women from violence. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW, 1979) addressed domestic violence indirectly by urging the

modification of social and cultural behaviours and promoting gender equality in family education.

For this study, the definition provided by the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention, 2011) is utilized.

a, "Violence against women" is understood as a violation of human rights and a form of discrimination against women and means all acts of gender-based violence that result in or may result in physical, sexual, psychological or economic harm or suffering for women, including threats to commit such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether in public or private life";

b, "Domestic violence" means all acts of physical, sexual, psychological or economic violence that occur within the family or household, or between ex-spouses or partners or between current spouses or partners, regardless of whether the perpetrator shares or shared the same apartment with the victim".

Bulgaria is one of the few European countries that has adopted a specific law on protection from domestic violence. The Law on Protection from Domestic Violence (PADVA) was published in the State Gazette on March 27, 2005. This law addresses the rights of victims of domestic violence and describes protective measures and their implementation. Similarly, Austria and Germany have separate laws for the protection of domestic violence,

while in the United Kingdom, the issue is governed by the Family Law 1996.

In Kosovo, domestic violence is defined under the Law on Protection Against Domestic Violence (LPDV, 2010). This law characterizes domestic violence as one or more intentional acts or omissions by a person against another person with whom they have or had a family relationship. It includes various forms of abuse such as physical force, psychological pressure, actions causing physical pain or mental suffering, fear, personal danger, or dignity violations. Specific actions covered include physical attacks, insults, sexual abuse, unlawful movement restriction, property damage or threats, and forced entry or abduction from a shared or another person's residence. *Seen from the point of view of explanation in other aspects outside the legislation, the term "domestic violence"* broadly refers to the internal family context in which one partner is abused by the other partner (Stark & Flitcraft, 1996).

According to WHO (2012) Intimate partner violence is one of the most common forms of violence against women and includes physical, sexual, and emotional abuse and controlling behaviours by an intimate partner.

Domestic violence or intimate partner violence is a pattern of aggressive and coercive behaviours Ellsberg, M. & Heise, L. (2005) including *physical, sexual, and psychological assaults, as well as economic coercion* used

by adults or adolescents against their current or ex-partners.

1.2. THEORETICAL APPROACHES TO DOMESTIC VIOLENCE

Throughout human history, domestic violence has persisted, fueled by the need for dominance within family structures. This has prompted extensive research and the development of theories that aim to understand and clarify the dynamics of domestic abuse. According to (Hyde et al. 2012), in different theories there is a consensus that the dynamics of power and control vary depending on the theoretical framework. Analyzed from a theoretical point of view for the purpose of this study, examined theories such as: Socio-structural and feminist theories, Individual theories, Social Perspective, Socio-ecological perspective.

1.3. LEGISLATIVE AND POLITICAL FRAMEWORK

In Kosovo, the legislative framework, establishment of institutional systems and professional framework have been and are key issues in specific policies for protection of victims of domestic violence in Kosovo. From international instruments to domestic ones, at all levels, it has been found that efforts have been persistent.

1.3.1. Local Framework

Based on International Conventions and Instruments, alongside principles tailored to the context of Kosovo, the local legal framework aimed at combatting domestic violence and safeguarding victims stands as a comprehensive system. Continuously evolving, it prioritizes long-term protection, rehabilitation, and reintegration measures.

1.3.2. International Legal Framework, Implementation in Kosovo

Article 22 of the Constitution of Kosovo, "Direct Implementation of International Agreements and Instruments" Human rights and freedoms guaranteed by international agreements and instruments are guaranteed by the Constitution, are directly applied in the Republic of Kosovo and have priority, in cases of conflict, with provisions, laws and other acts of public institutions starting from: Universal Declaration of Human Rights, up to Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention).

1.3.3. Strategic Framework

At the strategic level, Kosovo as early as 2009 has started with the analysis of the situation and the drafting of the first strategic document, the Kosovo Program against Domestic Violence and the 2011-2014 Action Plan, continued with strategic documents throughout the years

2016-2020, 2022 - 2026, documents which include the main pillars such as:

I. Prevention and identification of violence; **II.** Advancing and harmonizing public policies with international standards; **III.** Institutional strengthening for the protection and treatment of victims; **IV.** Provision of general services and specialized support services for victims.

Kosovo is developing and implementing the Government Program 2021-2025, a program focused on preserving the rule of law, ensuring fair and independent justice and increasing professionalism within the judicial system. The purpose of this program has clear objectives against organized crime, corruption, terrorism, economic violations, domestic violence, human trafficking and other threats. With particular importance and priority within this program (Program, 2021-2025), the government of the country dedicates social protection within the framework of increasing the well-being of all citizens, without distinction.

1.4. INSTITUTIONAL MECHANISMS

In 2012, the Government of Kosovo established the Interministerial Coordinating Group against Domestic Violence. The Interministerial Coordinating Group serves as a coordinating body responsible for the coordination, implementation, monitoring and evaluation of policies

and measures to prevent and combat all forms of domestic violence.

1.4.1. The institutional mechanisms

The institutional mechanisms that make up this system are public institutions in the country, whose main areas are prevention, protection, investigation and criminal prosecution, against domestic violence as well as non-governmental support partners including shelters and NGOs.

National Referral System for Protection from Domestic Violence in Kosovo

The national referral system in the country is based on the legal framework and standard operating procedures for protection from domestic violence in Kosovo, which provides for four areas of intervention:

Identification of cases of domestic violence; Referral; Protection; Rehabilitation and Reintegration.

Interventions in all four areas are the responsibility of the responsible actors in the National Referral System for Protection from Domestic Violence in Kosovo (PSV, 2013).

1.4.2. The role of actors in the national referral system for protection of victims of domestic violence

In terms of protection and safety for victims of domestic violence, (PSV, 2013) the actors who make up and work in the national referral system for protection from

domestic violence include work and actions from identification to long-term reintegration.

1.4.3. Stages of Standard Operating Procedures when responding to cases of domestic violence.

The stages of the Standard Operating Procedures when responding to cases of domestic violence include: identification, referral and risk assessment, protection as well as reintegration and rehabilitation for victims of domestic violence to recover and rehabilitate from the incident of domestic violence and to support victims throughout the process (SOP, 2013).

1.5. SOCIAL INSTITUTIONAL FRAMEWORK

1.5.1. The social protection system in Kosovo,

In addition to pension schemes and social assistance schemes, includes social and family services (www.mpms.rks-gov.net). Social and family services include the protection and provision of services for the following categories: children with various social needs, victims of domestic violence, victims of human trafficking, victims of sexual crimes, elderly without family care and persons with disabilities of all ages.

1.5.2. Social Services

Social services in the country have begun to reopen and re-emerge after a total destruction of the protection system after the end of the war in 1999, in the Centers for Social

Work and other supporting institutions for social protection.

In Kosovo, social and family services include the direct provision of social care, counseling or, in special cases, material assistance to people in social need (LSFS, 2007).

1.5.3. Institutional System of Social Protection in Kosovo

The institutional system of social protection in Kosovo operates at two levels, the central level and the local level. The central level is the policy-making level through the relevant Ministry for Social Welfare, the institution responsible for organizing the provision of social and family services in Kosovo (LSFS, 2007).

At the local level are the municipalities, namely the main authority for ensuring social protection and welfare of their citizens falls on the Municipal Directorate for Health and Social Welfare. (Concept document, 2019).

Social services, at the local level, are provided by the Centres for Social Work, the non-governmental sector and the private sector.

According to the legislation (LPV, 2010; SOP, 2013) the Center for Social Work for all referred or identified victims provides social and family services based on the assessment of the victim's needs and has the obligation to coordinate social services for the victim until his/her reintegration/ her in society.

Non-Governmental Organizations/Shelters provide a 24-hour safe place for victims of domestic violence,

providing a supportive environment through various activities that help in long-term healing and rehabilitation for survivors of domestic violence.

1.6. GLOBAL AND LOCAL PREVELANCE OF DOMESTIC VIOLENCE

1.6.1. Domestic violence in the world

In the early 1800s, in the United States, most legal systems of the time implicitly recognized beating of women as a right of the husband, part of his right to control his wife's resources and services (www.britannica.com). Feminist agitation in the 1800s caused a radical change in public opinion and by the end of the 19th century, most courts denied that men had any right to "punish" their wives.

Violence against women has been internationally identified as one of the most prevalent forms of violence. The World Health Organization (WHO) estimated in 2014 that 35% of women worldwide have experienced sexual or domestic violence in their lifetime. Statistics show that globally, up to 38% of murders of women are committed by intimate or family partners (WHO, 2014).

Based on the percentages presented, violence against women remains a critical global issue, with significant prevalence and severe consequences.

1.6.2. Domestic violence in Europe

Millions of women and children around the world still suffer physical and psychological violence and are

deprived of the most important of all rights, the right to live without violence.

And yet, one (1) in five (5) women in Europe has suffered, is suffering or is likely to suffer violence. One (1) in three (3) women has experienced physical and/or sexual violence since the age of 15 (WAVE, 2021).

In almost every country there is limited data on the prevalence of domestic violence and even less information on the number of children who may be exposed to such violence.

1.6.3. Domestic violence in Kosovo

In Kosovo, domestic violence and violence against women is violence committed against a person because of gender, or violence that affects persons of a particular gender disproportionately (UNFPA, 2017).

Domestic violence in Kosovo is not just about violence against one of the spouses, which in most cases is directed at the woman. In the concept of domestic violence today, we also include and understand violence against women, parental violence against children, violence between children, violence by children, mainly adolescents against parents, and violence against the elderly (LPDV, 2010; KFL, 2019).

The sociocultural environment in Kosovo is defined by a series of norms, values and beliefs, which continue to influence contemporary society and cause negative phenomena such as violence in the family, violence against women and children, in particular. The following

table presents the statistical data related to the victims of domestic violence in Kosovo, confirming an increase in the occurrence of domestic violence in this country.

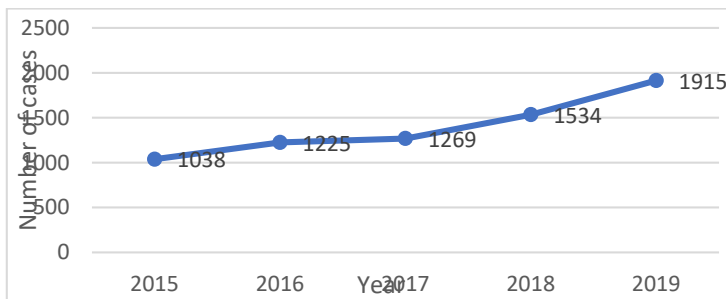

Fig 1. 1 Reported cases of domestic violence in Kosovo during the period 2015-2019.

Continuation and deepening of political and social crises in the long transition that Kosovo is going through is growing and developing negative phenomena that are directly affecting the lives of marginalized groups, especially women and children.

1.7. DETERMINANTS OF THE PHENOMENON OF DOMESTIC VIOLENCE IN THE KOSOVO CONTEXT

1.7.1. Poverty

Based on the statistical data and analysing the increase in cases of domestic violence in Kosovo, it is necessary to pay attention to the analysis of the factors that are

considered as determining factors in the development of the phenomenon of domestic violence.

The need for analysis of these factors stems from the fact that the terms poverty, inequality and social exclusion are often used to refer to the same phenomenon (Policy Document, 2016-2020). This cross-section is also key to explaining why some groups remain trapped in poverty and fail to benefit fully from public investment, such as in education, health and social protection.

Poverty is an ancient and complex phenomenon involving different dimensions. It is a cycle that repeats itself over and over and negatively affects the economy of a country and the lives of its citizens. Its causes and consequences are as complex as the phenomenon itself. In recent years, Kosovo has been going through difficult periods in terms of poverty, where this phenomenon has a multidimensional character (UN, 2013). Poverty for women has long-term consequences. Lack of job training and relevant education, poor working conditions and inferior status in society often make women dependent on men (UN Women, 2011; UN 2010: 75).

Poverty and domestic violence in Kosovo

Poverty in the country is a very worrying issue for Kosovar society, with over 23 percent of citizens living below the poverty line according to World Bank data from 2017(World Bank, 2017). A significant part of the population, around 18%, survives on less than 2 euros a day, while percent live in extreme poverty, with less than

1.50 euros per day. Female-headed households, especially those without access to income, face increased vulnerability to poverty due to factors such as unemployment and reduced social welfare support, as highlighted by (ASK, 2019).

Numerous dimensions of poverty in Kosovo

The global trend of reducing extreme poverty, from 36 percent in 1990 to 10 percent in 2015, is facing challenges, notably from the COVID-19 crisis, which threatens to undo decades of progress (www.un.org). Developing countries like Kosovo are particularly vulnerable, with the pandemic exacerbating economic turmoil and social inequality (www.wider.unu.edu). This crisis risks transforming temporary poverty into entrenched deprivation and escalating levels of domestic violence, as highlighted by a UN report in 2020. Recognizing poverty's multi-dimensional impacts, including its role in perpetuating conflict and domestic violence, underscores the importance of early intervention to mitigate long-term consequences across the life cycle.

1.8. SOCIAL EXCLUSION

Social exclusion, originating in France in the 1970s and expanded by EU policies and research, denotes the inability of individuals or groups to fully engage in economic, social, political, and cultural life due to various circumstances (Deakin et al., 1995). This state arises from

a combination of issues such as unemployment, discrimination, low skills, and poor health, creating a detrimental cycle (Kate et al., 2009). Different discourses, like the redistributive, moral underclass, and social integrationist, offer contrasting perspectives on tackling exclusion (Levitas, 2005). It extends beyond income inadequacy to affect areas like housing, education, and health, impacting not just individuals but also the well-being of children and social groups, particularly in urban and rural settings subject to discrimination and social fragmentation.

1.9. GENDER INEQUALITY IN KOSOVO

In Human Development and Gender Relations, the central issue lies in inequality and structural exclusion across education, health, economy, labour market, and media, limiting the full utilization of human potential (www.abgj.rks-gov.net). In Kosovo, gender inequality persists, with minimal progress over the years compared to other societies (kosovotwopointzero.com). Cultural norms hinder women's property rights, including inheritance, impeding financial access and weakening their economic status.

1.10. RISK FACTORS OF DOMESTIC VIOLENCE AND INTIMATE PARTNER VIOLENCE

As we examine relationships and power within the family, then analysing risk factors is an important segment of this study. According to the Centers for Disease Control and Prevention in the USA (CDC, 2019) there are four groups of risk factors that have been assessed as among the determining factors for causing intimate partner violence and domestic violence by listing individual risk factors, relationship factors, community factors and social factors.

1.10.1. Individual risk factors

According to (CDC, 2019), individual risk factors are identified as biological and personal history factors that increase the likelihood of becoming a victim or perpetrator of violence.

Relationship factors contributing factors include witnessing parental violence, poor parenting, and experiencing physical discipline during childhood.

1.10.2. Community Factors

Referring to (CDC, 2019), Community Factors are factors related to partner or family violence in communities with high poverty and limited educational and economic opportunities, communities with high unemployment, and high levels of violence and crime.

1.10.3. Social Factors

In the context of Kosovo, it is very important that domestic violence be analysed in the context of the country's traditions, culture and mentality. Among the individual characteristics of the person as external factors or stimuli are identified: alcoholism, jealousy, unemployment, poverty, stress, sexual impotence, various inferiority complexes etc. (Strategy, 2022-2026).

Hence, there are a number of other motivating factors as well, such as: Mentality and cultural traditions, deficiencies in legislation and non-enforcement of existing laws, socio-economic conditions of women, low economic status of women, low number of women participating in decision-making, high unemployment rate, especially among women, etc. In this regard, domestic violence is a problem that has costs for the family and society.

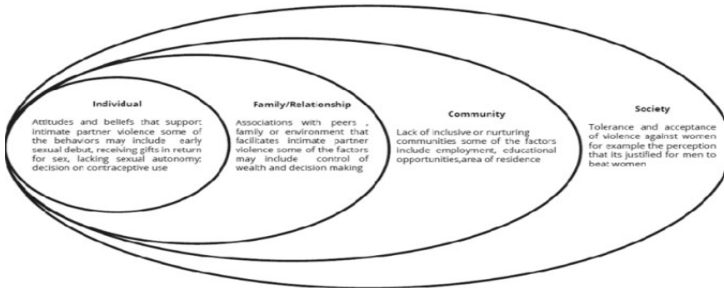

Fig 1. 2 Social ecological model to understand the multiple factors associated with intimate partner violence.

1.11. EFFECTS OF DOMESTIC VIOLENCE ON VICTIMS, WOMEN AND CHILDREN

Regardless of its cause, violence has a negative impact on those who experience or witness it (www.britannica.com). Violence can cause physical harm as well as psychological harm to women and children who have been exposed to whatever form of violence affects physical and mental health of those (Heise, 2002). Therefore, a history of experiencing violence is a risk factor for many other diseases and conditions in a chain manner (Haxhiymeri et al., 2005).

The impact of domestic violence on children is deep, increasing their vulnerability to emotional, behavioural, and developmental issues. This pervasive problem raises concerns about the long-term effects on children's well-being (Long-Term, 2019).

1.11.1. Domestic violence and violence against children

Domestic violence extends beyond violence against women and the elderly to encompass children, girls and boys, in alarming numbers. They face various forms of abuse, including physical abuse, psychological, sexual and economic, and child neglect that often goes unrecognized. Even witnessing violence can deeply affect children, leaving lasting consequences on their well-being (KrNGG, 2015; Istanbul Convention, 2011). Child abuse is an important public health concern that profoundly affects the health and well-being of children in a society.

1.11.2. Risk factors leading to children's exposure to domestic violence

The literature highlights numerous factors that contribute to violence and abuse against children. Belsky and Vondra (1989) identify four main factors associated with increased risk of physical, psychological and emotional violence against children. According to the aforementioned authors, these factors include demographic factors, family dynamics, parental characteristics, and the individual characteristics of the children themselves.

1.11.3. Consequences and impact of violence on children's lives

The consequences of violence on children's well-being underscore the need for targeted interventions. Exposure to violence in childhood carries profound short- and long-term consequences, including physical and mental health. Immediate physical consequences, including deaths and brain injuries, are apparent, while others may develop over time. Psychological abuse and emotional neglect can precipitate serious mental health disorders.

Socially, abused children may experience difficulties in relationships and social integration, potentially leading to behavioral problems. These challenges persist even after the abuse ends, exacting a toll on both individuals and society at large through direct and indirect costs, including health care costs and lost productivity. (UNICEF, 2006;

Kavanaugh et al., 2016; Doyle & Cicchetti, 2017; Young et al., 2016).

The compounding effects of violence underscore the gravity of "poly-victimization," amplifying its devastating impacts. Despite extensive research on various forms of child abuse, studies often focus on singular aspects such as bullying, traumatic brain injury, sexual abuse, or neglect (Mason, 1994). While attention is rightly given to the hundreds of young boys and girls who report violence, there remains a silent multitude of nameless children and women in Kosovo and elsewhere whose victimization persists unnoticed by society and defense institutions. Their plight demands acknowledgment and action to break the cycle of violence and ensure their voices are heard.

1.11.4. SYNDROME OF AN ABUSED WOMAN

Lenore Walker (1970) developed the concept of the Raped Woman Syndrome. She described the unique pattern of behaviour and emotions that can develop when a person experiences abuse and tries to find ways to survive the situation. Walker noted that behavioural patterns resulting from abuse often resemble those of post-traumatic stress disorder (PTSD). She described battered wife syndrome as a subtype of PTSD.

The battered woman syndrome has been studied a little or not at all in the local literature (www.abgj.rks-gov.net).

CONCLUSIONS DRAWN FROM THE THEORETICAL STUDY

The theoretical study has undertaken a comprehensive exploration of domestic violence, delving into its various dimensions. This includes an in-depth analysis of definitions, theoretical perspectives and legal and institutional frameworks at the international and local level. The study places a special emphasis on understanding the origins and determinants of domestic violence in Kosovo. This includes an examination of factors such as poverty, social exclusion and gender inequality, and how these elements interrelate within the specific socio-cultural context of Kosovo.

Through theoretical analysis, the study has identified and analyzed the risk factors related to the occurrence of domestic violence. This has included a deep understanding of the socio-economic, cultural and gender-specific elements that contribute to the prevalence of domestic violence in Kosovo.

The study goes beyond the identification of risk factors by delving into the different dimensions of the impact of domestic violence on victims. This has included physical, psychological and socio-economic consequences, providing a holistic view of the challenges faced by victims.

The study also has explored existing policies in the Republic of Kosovo designed to protect victims of domestic violence. This have had includes a thorough

review of the legal, strategic and institutional framework. The study evaluated the effectiveness of these policies in addressing and preventing domestic violence, as well as the systems created to protect victims and provide social services.

The study in the theoretical aspect contributes to the outline of a comprehensive framework for combating domestic violence in Kosovo. This includes legal measures, strategic planning and institutional structures designed to address the phenomenon. The study assessed the coherence and effectiveness of these frameworks in providing social protection and support to victims.

In summary, the theoretical study aims not only to understand the multifaceted nature of domestic violence, but also, this study lays the groundwork for informed policies and strategies to combat domestic violence, with a focus on the local context of Kosovo.

CHAPTER II. METHODOLOGY OF THE STUDY

2.1. PURPOSE OF THE STUDY

The main purpose of this study is to examine the projections of domestic violence in Kosovo society and the impact of social policies on reducing the number of victims of domestic violence.

2.2. OBJECTIVES OF THE STUDY

In order to achieve the main goal, the following theoretical objectives have been formulated for the study:

- Study of theoretical approaches to understanding domestic violence.
- Analysis and evaluation of legislative, political, and institutional frameworks and mechanisms to combat domestic violence in Kosovo.
- Examination of determinants of domestic violence in Kosovo, including the interconnections between poverty, social inclusion, and gender inequality.
- Exploration of consequences of domestic, including the profiles of women and child victims of domestic violence in Kosovo.
- Study of the views of the stakeholders and professionals regarding the projections of domestic violence and the role of social policies to combat this issue.
- Analysis of empirical data and results.

- Making and proposing recommendations in the framework of social protection for victims of domestic violence women and children in Kosovo

2.3. RESEARCH QUESTIONS

The methodologies used in this study will explore domestic violence in Kosovo and the aspect of social protection during the period 2015-2019, by answering research questions.

- 1. How effective are social policies in reducing cases and combating the phenomenon of domestic violence?*
- 2. Are social policies sufficient to eliminate domestic violence in Kosovo?*

2.4. THE HYPOTHESIS OF THIS STUDY

We hypothesize that social policies affect the reduction of cases of domestic violence and combat the phenomenon of domestic violence in Kosovo.

2.5. METHODS

Comparative analysis

It has been used to compare the levels of development of the phenomenon within a period of 2015-2019, assessing

whether there was a decline, stagnation or increase in the development of the phenomenon. These changes become comparable over certain time periods.

Data were collected using the following methods:

- **Survey method**

The survey method, conducted through a structured questionnaire, has been used to examine and recognize the phenomenon using the perceptions, opinions and knowledge of the participating respondents. This included a comprehensive assessment of the level of expertise among professionals directly involved in the protection of victims and survivors affected by this phenomenon in Kosovo. The use of the survey was intended to deepen the understanding of those on the front line, assessing their knowledge and insight into the complex dynamics of the issue, thereby contributing to a more nuanced understanding of the situation in Kosovo.

- **Focus group**

Focus group has been used to discover and understand this phenomenon in depth. This approach provides an in-depth discussion on issues related to the phenomenon of domestic violence, giving the opportunity to explore the views and perspectives of experts involved in decision-making and professionals providing direct services. The discussion data is analyzed through thematic analysis.

For survey data processing a **quantitative analysis** has been used. This method systematically examines the

collected data to derive meaningful insights. The analytical process involves the careful processing and in-depth examination of the statistical information, aiming to draw comprehensive conclusions about the effectiveness of social policies in safeguarding victims of domestic violence. This method of analysis is essential in transforming raw data into actionable knowledge, allowing for the identification of nuanced relationships within the dataset. Through this method, the study gains a holistic understanding of the intricate dynamics between social policies and their impact on the protection of domestic violence victims.

In the methodological framework of this study, a robust **statistical approach** has been employed to gather and process data obtained through the administered questionnaire. The systematic collection of quantitative information allows for the generation of concrete observations regarding the impact of social policies on the protection of victims of domestic violence, with a specific focus on women and children. The statistical method has served as a cornerstone in ensuring the accuracy and reliability of the acquired data. Its application has enabled the identification of patterns and correlations within the dataset, providing a quantitative foundation for drawing meaningful conclusions about the influence of social policies on the targeted demographic. Statistical methods include:

- **Regression Analysis**

The research methodology further integrates an empirical analysis method, leveraging knowledge derived from evidence and observations to construct the research model. Regression analysis, a sophisticated statistical tool, is then employed to substantiate the impact of social policies on the protection of victims of domestic violence. This methodological choice aims to ground the study in real-world observations and evidence, enhancing the external validity of its findings. By utilizing regression analysis, the research not only explores relationships between variables but also provides a robust statistical framework for assessing the nuanced impact of social policies on the protection of domestic violence victims. The empirical analysis method thus contributes to the study's depth and reliability, reinforcing the credibility of its findings.

- **OLS (simple linear regression) model**

Regression analysis was used as a statistical method to clarify the relationship between a dependent variable and one or more independent variables through the formulation of a mathematical equation.

- **Correlation Analysis**

Correlation analysis is a statistical method used to test the linear relationship between two variables or the relationship of one variable with two or more variables, as

well as to measure the degree of this relationship if it exists.

For the correlation analysis, the continuity of the variables and the normality test were tested. Through correlation analysis, the connection between institutions and the occurrence of domestic violence is presented, then through regression it is explained that if we change the level of these institutions, it will reduce violence.

2.6. RESEARCH INSTRUMENTS - SURVEYING WITH SAMPLING

The data used in this study are given by self-designed questionnaires, while they were filled in by respondents selected from the specific population, who are licensed social service officers at the national level by public institutions and non-governmental organizations, whose scope of work is to protect victims of domestic violence. The data in this study was extracted by analyzing the content from the development of the discussion in the focus group.

2.7. ORGANIZATION OF THE EMPIRICAL STUDY

The empirical study is focused on exploring in detail the impact and efficacy of policies and institutions framework integrated within included in the protection system in the treatment and reduction of cases of domestic violence. It

was conducted through a survey of social service professionals who work directly with victims, and a focus group with decision makers and professionals who provide direct services. Throughout this study, the importance of the above factors and the causes that influence the conditioning of the phenomenon of domestic violence in Kosovo have been analyzed.

In this chapter, the causes that influence the evolution of the phenomenon of domestic violence and the effect of variables are presented and identified.

Protective policies related to the safety, health, and well-being of victims/survivors of domestic violence are primarily social policies, with the exception of investigative and prosecution policies.

To analyze the impact of protection policies, and policies implemented through social services, it is estimated that part of this study it is the research for social and family service professionals from both the public sector and civil society organizations that have their subject for social protection and the provision of social and family services directly to the marginalized categories.

The selected population were social and family service professionals from the public and non-governmental sectors.

Their selection was based on the following criteria:

Possession of a valid professional license for providing social services;

Employment as social service professionals directly engaging with victims of domestic violence, predominantly women and children;

Primary academic background in relevant fields, including social sciences, legal, medical or educational sciences, with specific qualifications in fields such as Social Work, Law, Sociology, Psychology, Nursing and Pedagogy.

In the database of the Ministry of Finance, Labor and Transfers are registered and licensed nine hundred (900) professionals, active in labor relations in the provision of social and family services at national level.

The sample within this specific population was selected from two hundred (200) professionals that's mean 22.2% of professionals across the country.

The survey was conducted through a questionnaire designed on twenty-one (21) questions, both closed and open questions. The questionnaire was initially designed based on research conducted in previous chapters, which assessed the need to analyze the situation from the perspective of social service professionals working directly with victims, and survivors of domestic violence.

The questionnaire was digitized and distributed to two hundred (200) social service professionals or 22.2% of the 900 professional population. Official email addresses were requested and provided by the Ministry of Finance, Labor and Transfers, specifically from the register of licensed professionals.

The time available for completing and returning the questionnaire was within one month.

The survey was challenged by the lack of responses from 72 professionals or 36% of the selected sample and response delays over a period of three months.

The non-response from a number of participants was attributed to their insufficient familiarity with the digital questionnaire, resulting in a lack of completion.

The focus group was carried out with the participation and commitment of nine (9) professionals in the social field who operate at the central and local levels, including representatives from policy-making levels and professionals specialized in providing direct services to victims, both in the public sector and in the non-governmental one.

They were selected based on: involvement in policy-making at central and local level, both governmental and non-governmental sectors. The inclusion of the focus group has led to qualitative data within the research, thus contributing even more to the accuracy of the findings as well as to the completion of the research questions and hypotheses of this dissertation.

2.7.1. Ethical Considerations

The research study is in line with the ethical standards of academic research. The analysed data were obtained from studies and reports conducted by the Kosovo Agency of Statistics, Kosovo Police, and the Ministry of Labour and Social Welfare for national coverage purposes. Requests

for data are submitted with a formal request to the institutions.

The questionnaire was accompanied by explanations of the research and a letter explaining the importance and purpose of the research to ensure trust and encourage responses from the target group. Participation in the search was voluntary and participants were informed that their identities would remain anonymous.

Members, participants in the focus group, were addressed with a written request for participation and permission for registration. At the beginning of the discussion with the members of the focus group, the importance and purpose of the research were explained to ensure trust and encouragement of responses from the intended group. To guide the work in the focus group, questions were prepared and presented in advance to keep the discussion within the framework of the topic. Permission was also sought for photography, aiming to archive the research work.

Participation in the research was voluntary.

2.7.2. Limitations

During this study, we encountered limitations in accessing relevant data.

Firstly, the assumption that incest, as a form of sexual violence, is within the social services database (Ministry of Labor and Social Welfare, Republic of Kosovo) did not provide data on this particular manifestation of domestic violence.

Secondly, the study faced a challenge in establishing a connection between women who were victims of sexual violence during the war in 1998-1999 in Kosovo and their potential overlap with victims of domestic violence, as the required data was absent.

Lastly, the absence of data on women and children from Kosovo involved in violence, pressure, and coercion by their husbands or parents during conflicts in other countries, such as Syria, further restricted a comprehensive analysis.

In order to enhance the study's precision, it is imperative to acknowledge that the lack of evidence obstructed the retrieval of data in the aforementioned areas. This absence of data not only hinders the completeness of the current study but also underscores the necessity for future research endeavors to meticulously explore and analyze these uncharted facets of the domestic violence phenomenon in Kosovo. Recognizing and addressing these gaps will contribute to a more nuanced understanding of the multifaceted nature of domestic violence in the country.

CHAPTER III. ANALYSIS OF THE EMPIRICAL STUDY FINDINGS METHODOLOGY OF THE STUDY

3.1. ANALYSIS OF THE PHENOMENON OF DOMESTIC VIOLENCE FROM THE PERSPECTIVE OF SOCIAL SERVICE PROFESSIONALS IN KOSOVO -CONCLUSIONS FROM THE EMPIRICAL STUDY

Official statistical data present a significant number of victims of domestic violence in Kosovo. Likewise, the empirical study has proven that violence in Kosovar families in all its forms is present and social policies serve as a key component of the system aimed at combating this phenomenon and protecting the victims. The analyzes and findings of this study shed light on the main research questions related to the effectiveness of social policies in the fight against domestic violence and the reduction of its cases. At the same time, social policies, through social and family services, have contributed to removing the phenomenon from the framework of family privacy and treating it as an institutional and professional issue that requires treatment.

We present a summary of the main results as follows:

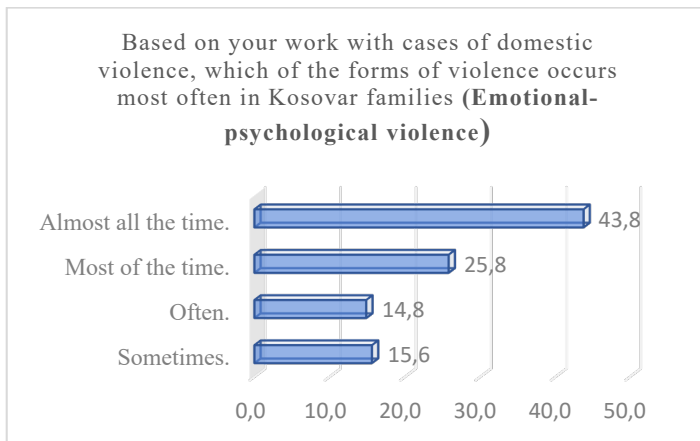

Fig 3. 1. Emotional/Psychological violence

The data presented highlight the widespread nature of emotional and psychological violence within Kosovar families, as reported by professionals. The answers show how often these professionals face such violence in their work, where 43.8% of them constantly encounter it.

Emotional and psychological abuse remains a form of violence and an ongoing issue in a significant number of cases they handle.

It is also affirmed by the members of the focus group: “The form of psychological violence is a challenge for the authorities and professionals due to the abstract and complex nature of this form of violence which is not always visible and can be difficult to assess” (*member 1*).

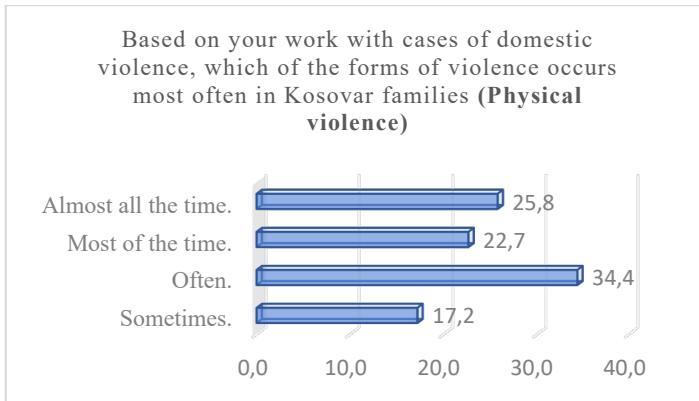

Fig 3. 2. Physical violence

The findings highlight the high prevalence of physical violence within Kosovar families. Whether encountered frequently or sporadically, physical violence remains an important concern, affecting a significant portion of the cases handled by these social protection professionals

This finding is supported and reinforced by the thematic discussion in the focus group, as: “Facing this form of violence requires the involvement of society and the state as a whole. Likewise, the change of behavior and values begins in the family and educating people about respect and equality is vital for the prevention of physical violence and other forms of violation of human rights” **(focus group, member 3).**

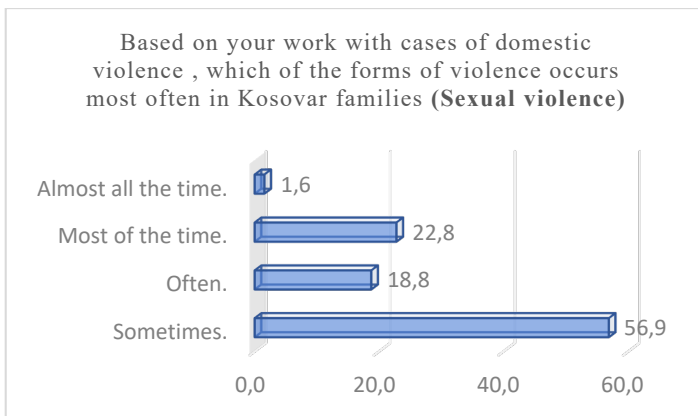

Fig 3. 3. Sexual violence

Sexual violence as a form of domestic violence is less reported compared to other forms of violence such as psychological or physical violence due to fear, shame, emotional barriers faced by victims, lack of trust in professionals in the system and cultural factors and social factors that affect reporting. Sexual violence is only reported when the victim is mistreated and may die. As for sexual violence between spouses, it still remains a taboo topic.

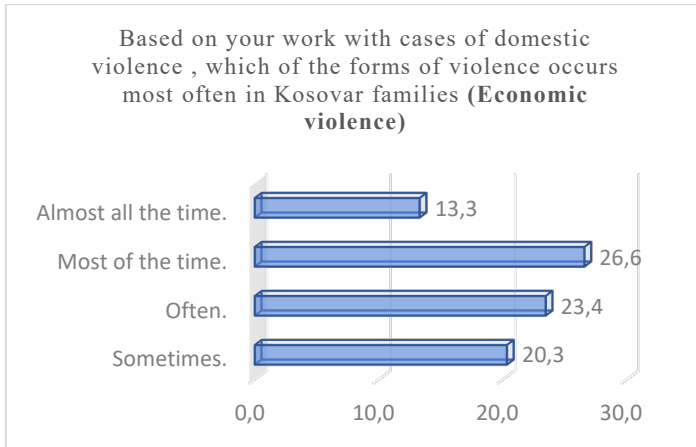

Fig 3. 4. Economic/Social violence

Through the analysis, it is understood that economic violence includes a spectrum of behaviors and scenarios reported by respondents, including economic manipulation and social alienation, thus reflecting broader social challenges such as economic inequalities, manifested as a form of domestic violence.

It is discussed in the focus group that “The presence of many factors, primarily economic ones, can increase the risk of domestic violence. Addressing the main causes through mechanisms in services and social protection is very important for the prevention of violence within the family” (**focus group, member 8**).

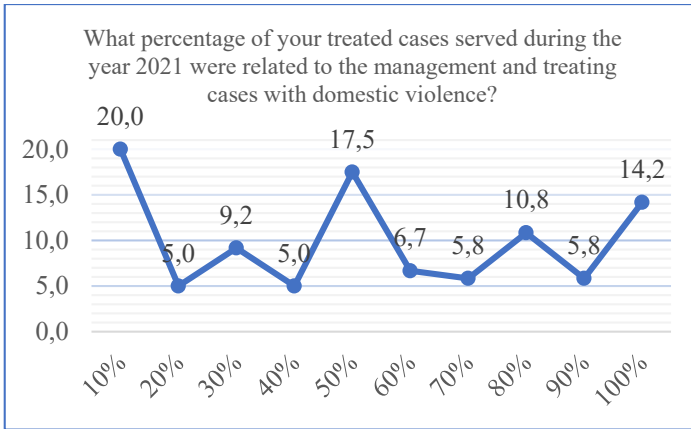

Fig 3. 5 Percentage of domestic violence cases

This overview shows us that domestic violence is an essential component of the cases handled by the respondents, ranging from sporadic cases to scenarios where it constitutes the entirety of their caseload. Variation in response may be influenced by factors such as the nature of the profession, geographic context, and the specific roles and responsibilities of the professionals involved.

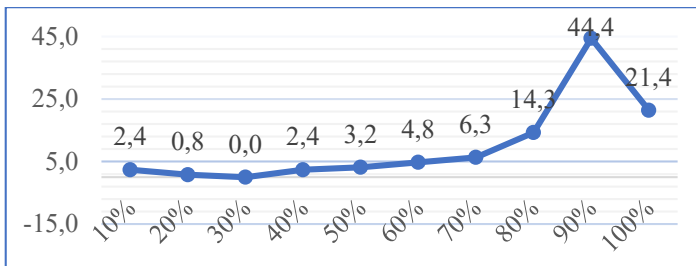

Fig 3. 6 The percentage of cases that the man is the cause of the violence.

There is a prevailing perception that domestic violence is mainly perpetrated by men. Findings reflect a strong association between domestic violence and male perpetrators in respondents' perceptions.

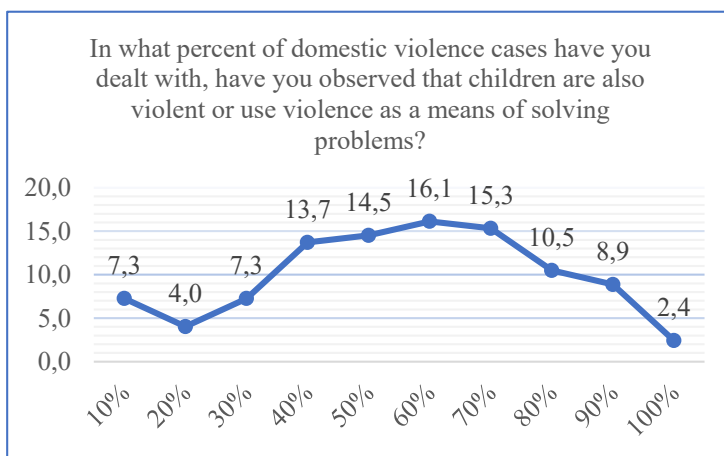

Fig 3. 7. The percentage of cases of violence that are handled is that children use violence as a means of solving problems.

The data suggest a correlation between exposure to domestic violence and the likelihood that children will use violence. It is clear that most respondents are convinced/or reported that domestic violence has mainly emotional/psychological consequences for children.

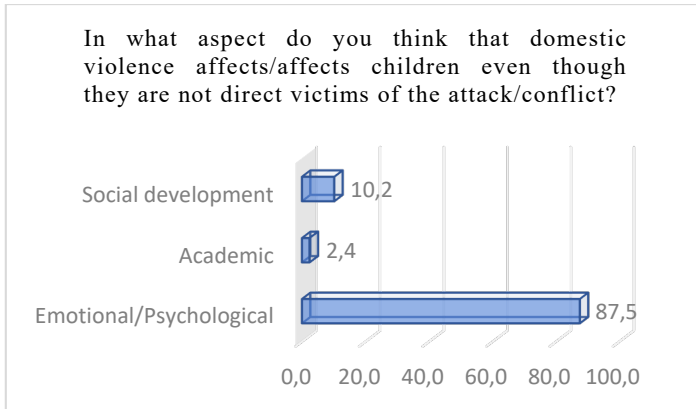

Fig 3. 8 Aspect of effects of domestic violence in children which are not directly exposed to the assault/conflict

The data reveal that the main concern among respondents is the emotional and psychological toll that domestic violence takes on children, with less emphasis on academic and social development, although these areas are still a significant concern.

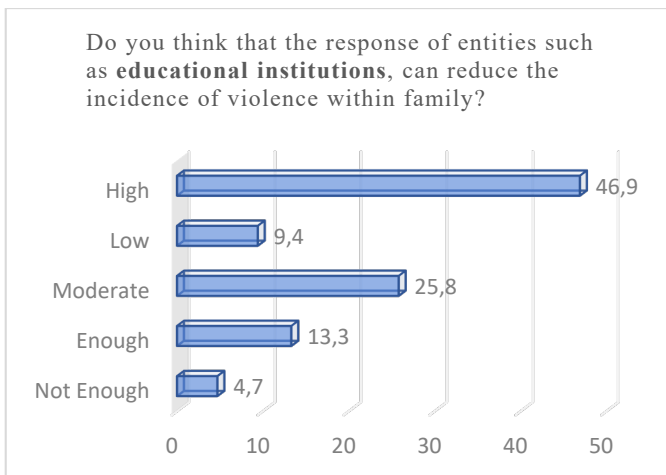

Fig 3. 9 The influence of educational institutions in reducing the domestic violence

Educational institutions are seen as responsible entities within the protection system that can act effectively, implying confidence in their support efforts.

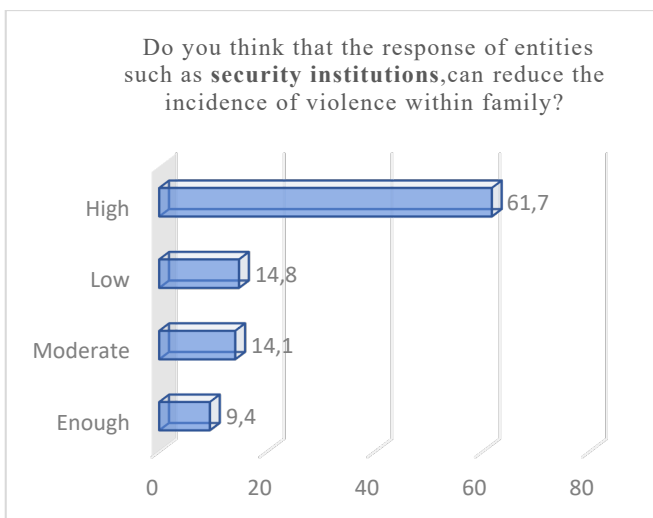

Fig 3. 10 The influence of security institutions in reducing the domestic violence

Belief in the role and responsibility of security institutions in the fight against domestic violence is understood in the attribution to the implementation of laws, the implementation of protective measures and legal interventions.

3.1.1 Results from the empirical study

The data highlights the widespread prevalence of emotional, psychological, and physical violence within Kosovar families, as frequently encountered by social protection professionals, with 43.8% facing emotional and psychological violence regularly. Physical violence also remains a significant issue, while sexual violence is underreported due to fear, shame, and cultural barriers.

Economic violence, manifesting through manipulation and social alienation, reflects broader social inequalities. Domestic violence, often attributed to male perpetrators, is a central concern for professionals, with a focus on the emotional and psychological impact on children.

Educational, security and social protection institutions are seen as key actors in addressing domestic violence through support and legal enforcement measures.

The OLS model confirms a statistically significant relationship between the roles of educational, security, health, and protection institutions, alongside media and telephone hotlines, in preventing and reducing domestic violence.

GENERAL CONCLUSIONS

The predetermined research questions in this study have brought answers that conform with the results of the research, proving the presented hypothesis. The theoretical and empirical analysis brings results that prove that social policies implemented through the legal, institutional and professional framework in the context of Kosovo have a significant impact on reducing cases of domestic violence and protecting victims. The completion of the study confirms the expectations and predetermined objectives.

In the following, we present the main conclusions of the research, carefully analysed in the context of the field of study.

All over the world, women are raped, discriminated, fought and destroyed from the moment they are embryos until they die.

International conventions and instruments, constitutions and laws of different countries of the world prohibit gender-based discrimination, domestic violence and violence against women and children, but nevertheless, based on this study, every year there are women and young girls who fall victim to all forms of violence against them, and violence within the family.

Kosovar society has a history of male dominance, a reflection of strong patriarchal traditions and cultures and subcultures as in all Balkan countries, where women are

taught from childhood and throughout life to accept subordinate roles.

The study conducted for the period 2015-2019 in Kosovo showed that the phenomenon of domestic violence is increasingly affecting individuals, families, communities and the Kosovar society as a whole, emphasizing its negative effects.

Despite being a widespread issue, domestic violence remains largely hidden within the walls of the home, dictated by societal perceptions that it should remain a private matter.

Unfortunately, many women face barriers when seeking support or reporting violence, whether due to family pressure or insufficient legal protection. Failures to investigate, prosecute and punish perpetrators of violence contribute to low reporting rates and discourage victims from seeking justice.

The lack of empathy towards victims exacerbates their trauma and prevents them from reporting violence, as the lack of long-term protection increases the risk of continued violence.

The combination of poverty, unemployment, gender inequality and social exclusion serves as the main catalyst for the marginalization of women in situations of domestic violence, thereby limiting opportunities for women and young girls to escape abusive environments.

In 2020, Kosovo updated its Constitution to align with the Istanbul Convention, requiring revisions to laws and

strategic policies to effectively combat domestic violence and gender-based violence.

The national referral system for domestic violence protection in Kosovo requires an update, based on the Standard Operating Procedures (2013) and expanding to include additional entities. This expansion is necessary to effectively combat domestic violence in accordance with the principles outlined in the Istanbul Convention.

Creating a comprehensive government response to domestic violence involves understanding its sources and causes. This includes expanding knowledge on demographic and geographic groups most vulnerable to domestic violence.

In addressing domestic violence against children, the implementation of social protection measures within the wider social context is considered crucial. Recognition and identification of signs of abuse are vital components of effective intervention strategies by social service professionals.

Policy challenges in the country are related to the creation and improvement of a prevention system at all educational levels, from kindergartens to universities. Furthermore, the use of religion in prevention, an integral aspect of Kosovar society, is still not being fully utilized.

Further policy challenges are related to the continuation and strengthening of a functional and effective social protection system, based on the principle of decentralization and deinstitutionalization, for the

inclusion of vulnerable groups in social protection programs.

Kosovo's social policy heavily relies on money transfers with limited investment in human capital or social service infrastructure. Despite efforts in decentralization since 2009, social services have not significantly improved, leading to challenges exacerbated by municipal budget constraints. Plans to allocate specific grants for social services akin to those for education and health remain unfulfilled by the government.

The absence of a mandatory rehabilitation program for abusers and offenders neglects addressing underlying causes such as childhood trauma, war trauma, unemployment, alcoholism, and substance abuse disorders. Treating these root issues professionally is crucial for effective intervention.

Institutional social services are currently very limited and the public sector lacks the expertise and human capacity needed to provide them on a large scale. Existing social services are not enough both in number and in manpower. The lack of a comprehensive and long-term reintegration program for victims of violence leaves them and their children without essential support such as social and subsidized housing, skills training and psychological assistance. Such a program, tailored to the needs of each survivor, is crucial to their eventual independence and well-being.

Urgent need for the development and expansion of social and family services in Kosovo to prioritize vulnerable groups such as children and women affected by domestic violence, single-parent families led by women, marginalized minority groups, individuals with disabilities and the elderly who lack family support.

The lack of monitoring and inspection mechanisms for social services includes the revision and harmonization of protection standards, as well as the drafting of protocols and guidelines.

Despite recent economic development of the country, the participation of women and men in the labor market continues to be present with large gender differences in Kosovo.

The study will help the government's social policies related to the prevention and protection of victims to be advanced at the central and local level as well as in the advancement of legislation, the professional and structural framework to mitigate the phenomenon of violence within the family.

RECOMMENDATIONS

Despite the existing legal framework prohibiting gender-based discrimination and violence, including domestic violence and violence against women and children, this study suggests that without significant political, cultural, social and economic change, young women and girls will continue to be victimized. from different forms of violence, especially within family contexts, on a continuing basis.

- ✓ The study suggests a continuous demand to address the issue of domestic violence as an urgent issue, emphasizing the necessity for continuous targeted interventions and the establishment and strengthening of support systems.
- ✓ To address the under-reporting of sexual violence within family relationships, concerted efforts must be made to cultivate trust between victims and support services, while challenging cultural taboos surrounding the topic. Furthermore, professionals within the system should receive specialized training to handle such cases sensitively, ensuring that victims feel empowered to come forward without fear of stigma or retribution.
- ✓ To maximize the impact of the Istanbul Convention, Kosovo should establish specialized training programs for law enforcement and judicial personnel to ensure effective enforcement and support for victims of domestic violence.

- ✓ To enhance the fight against domestic violence and violence against women, Kosovo should prioritize the swift adoption and effective implementation of the Civil Code, new Law on Social and Family Services, amended Law on Protection from Domestic Violence, and Law on Local Government Finances.
- ✓ To address the hidden nature of domestic violence, Kosovo must continue with strong public awareness campaigns that challenge societal perceptions and encourage victims to seek help, emphasizing that domestic violence is a public concern and not a private matter.
- ✓ Kosovo should establish a special fund dedicated to victims and provide resources to support law enforcement organizations and agencies, promoting effective cooperation and an integrated approach to reduce violence against women and domestic violence.
- ✓ Kosovo should prioritize the development and improvement of a comprehensive preventive system at all educational levels.
- ✓ Also to actively involve religious institutions and leaders in prevention efforts, using their influence and guidance to effectively address negative phenomena such as domestic violence and violence against women and children.
- ✓ Kosovo should focus on strengthening and fully decentralizing the social protection system, giving

priority to the inclusion of vulnerable groups through programs, thus ensuring effective support and assistance at the local level.

- ✓ Kosovo should establish and strengthen rapid response mechanisms to address cases of domestic violence and violence against children, providing comprehensive and effective support by adding entities to the system such as child protection homes or long-term specialized services.
- ✓ Should prioritize enhancing the legal infrastructure and improving the efficiency of handling cases of violence against children, with a strong focus on meeting the needs of the victim and ensuring appropriate punishment for the perpetrators.
- ✓ Kosovo must urgently address the issue of insufficient funding in social services by implementing measures to ensure sustainable funding in social protection.
- ✓ Kosovo urgently needs to expand social and family services, prioritizing vulnerable groups such as children and women affected by domestic violence, single-parent families led by women, marginalized minority groups, individuals with disabilities, and the elderly lacking family support.
- ✓ Orientation to a supportive approach within the services for victims of domestic violence women and children, consolidation of the intervention methodology and responses to the dynamics of

specific cases will help combat the phenomenon of domestic violence.

- ✓ Access to new and existing services, efficient and sustainable, for the long-term rehabilitation and reintegration of women and children's victims of domestic violence, throughout the territory of Kosovo, improving the quality of social and family services for their protection.
- ✓ Initiatives aimed at increasing women's participation in the labour market should be prioritized in the country, recognizing its double benefits, promoting equality and generating positive economic growth for the entire country.
- ✓ Setting standards on increasing the number of professionals involved in child protection to eliminate violence against children and domestic violence by giving priority to professionals such as social workers, psychologists, mental health specialists, psychosocial services specialists, educators.
- ✓ Setting standards for the recruitment and employment of social workers and psychologists in the education system from kindergarten to high school to respond as identifiers of the first signs of violence against children.
- ✓ Policies in the country should focus on investing in its workforce, especially in the social services sector, giving priority to training programs and incentives

that promote the values and motivation of care workers and social service professionals.

- ✓ To create a comprehensive qualification system for social services professionals, aiming to achieve a standard ratio of professionals per capita, thus ensuring quality care and support for groups in need.
- ✓ The Government of Kosovo should prioritize projects and programs that emphasize the link between social inclusion and poverty reduction in its future plans. This should include support for education, employment, entrepreneurship, improved health services, housing and other basic needs based on basic human rights.
- ✓ Strengthen mechanisms for monitoring and inspecting the quality of social services, including the review and harmonization of protection standards, as well as the development of clear protocols and guidelines to guarantee quality and accountability in service delivery.
- ✓ Protection policies and programs should prioritize vulnerable groups, including victims of domestic violence, especially women and children, poor individuals, people with disabilities, youth and the elderly who face gender inequality and social exclusion.
- ✓ Expanding cross-cultural research further will be essential to increase knowledge in different cultural

and conceptual contexts. The inclusion of a wider range of cultural settings will provide deeper insights into the phenomena being examined within different social and cultural frameworks.

CONTRIBUTIONS

Theoretical contributions

1. The research provides a theoretical and informational resource on the status of domestic violence in Kosovo, highlighting the importance of a proactive and informed approach to addressing these societal challenges
2. This study is the first in Kosovo that examines the multifaceted aspects of domestic violence at cultural, political, institutional and professional levels, showing the importance of exploring cultural dimensions, such as norms and traditions, that affect domestic violence in the country.
3. The study will help and serve as a basis for further research on gender differences to understand the roots of domestic violence, especially through examining family power dynamics and gender hierarchies.

Practical contributions

1. The research, for the first time at the national level, emphasizes the need for standardized protocols in the management of cases of domestic violence,

highlighting the crucial roles of key social protection professionals.

2. Valuable resource for raising the level of awareness of vulnerable social groups in Kosovo
3. The study provides the basis for developing a system of qualification and retraining that integrates academia, government policy and professionals to increase the workforce of social service providers.

**LIST OF PUBLICATIONS ON THE TOP
IC OF THE PhD THESIS**

By Adile Shaqiri

Independent student of PhD in the Faculty of Public
Health, Health Care and Sports
Department of Medical Social Sciences
SWU "Neofit Rilski", Blagoevgrad

Articles

1. Shaqiri, A. (2022). Ethical issues in Social Work. *European Journal of Economics, Law and Social Sciences*, Graz – Austria Vol.6 No.1 January 2022 https://iipcccl.org/?page_id=10068
2. Shaqiri, A., & Koci, M. (2022). Social Work in Kosovo, Development, Challenges and Achievements in Mitigating Negative Social Phenomena. *European Journal of Social Science Education and Research*, 9(1s), 48–60. <https://doi.org/10.26417/557plk42>
3. Shaqiri, A. (2021), Sustainable Development Objectives, Objective (5) Achieving Gender Equality. Women and girls empowerment in Kosovo,,

International Multidisciplinary Conference on the topic „Transformations and Challenges in the Global World” which will be held on 15-17 of October 2020 Collection "Ph.D. Students in Science - 4" Blagoevgrad- Bulgaria

4.Arënliu, A., Bërxulli, D., Konjufca, J., & Shaqiri, A. (2022). Vlerësimi i nevojave të përdoruesve të shërbimeve sociale në Komunën e Prishtinës
DOI:10.13140/RG.2.2.10171.69920<https://www.researchgate.net/publication/362426549>

5.Shaqiri, A, Latifi. (2021) ‘Domestic Violence against Children and Trafficking in Human Beings-two Worrying Phenomena in Kosovo’. *International Conference on Education, Psychology, Humanities and Social Sciences*, September 06-07, 2021 in Prague, Czech, in proceeding *open science index 15 2021; online issn: 1307-6892 irc 2021 XV. International research conference proceedings*; will be published as well in Journal of Conference on 31 May. Conference Code: 21CZ09ICEPHSS; Paper Code 21CZ090071

[International Conference on Education, Psychology,
Humanities and Social Sciences ICEPHSS in
September 2021 in Prague \(waset.org\).](#)

BIBLIOGRAPHY

1. Agjencia e Statistikave të Kosovës (2019) *POVERTY IN CONSUMPTION IN THE REPUBLIC OF KOSOVO May 2019* <https://ask.rks-gov.net/media/4882/statistikat-e-varf%C3%ABris%C3%AB-2012-2017.pdf>
2. Agjencia e Statistikave e Kosovës (2016) , *Gratë dhe Burrat në Kosovë: 2014-2015*: <http://ask.rks-gov.net/media/2581/grate-dhe-burrat-shqip-2014-2015.pdf>
3. Bridge (2001). Briefing paper on the “*Feminisation of Poverty*” prepared for the Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA). BRIDGE Report No.59, Brighton: Institute of Development Studies, University of Sussex. <http://www.bridge.ids.ac.uk/sites/bridge.ids.ac.uk/files/reports/femofpov.pdf>
4. Centers for Disease Control and Prevention CDC https://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/riskprotectivefactors.html#anchor_1540315781919
5. Constitution of the Republic of Kosovo, published on 15. 06. 2008;
6. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 34/180 of 18 December 1979 entry into force 3 September 1981, in accordance with article 27(1) <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>
7. Council of Europe (2011) *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence* (Istanbul Convention, 2011) <https://rm.coe.int/168046031c>
8. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; <https://rm.coe.int/168046031c>

9. Decision of the Prime Minister No.03 / 62.
Date 29.04.2009.
10. Dixon, L. & Graham-Kevan, N. (2011) *ETIOLOGY OF PARTNER VIOLENCE AND IMPLICATIONS FOR PRACTICE AND POLICY*. Understanding the nature and etiology of intimate partner violence and implications for practice: A review of the evidence base. *Clinical Psychology Review*, 31, 1145-1155.
11. Doyle, C., & Cicchetti, D. (2017). *From the cradle to the grave: The effect of adverse caregiving environments on attachment and relationships throughout the lifespan*. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 24(2), 203–217. <https://doi.org/10.1111/cpsp.12192>
12. E. K. E. & H. A. Haxhiymeri, (2005) *Child Abuse in the Family*, Tirane: Children's Human Rights Center of Albania.
13. Ellsberg, M. & Heise, L. (2005) *Researching Violence against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists*. Washington DC, United States: World Health Organization, PATH.
14. Ellsberg, M. & Heise, L. (2005) , *Researching Violence against Women. A Practical Guide for Researchers and Activists*’. Washington DC, United States: World Health Organization
15. Gelles, S. & R. J. W. E. E. & W.-, (1989) "*Reaching Families with Preschoolers at Risk of Physical Child Abuse*," Sage Perpectives, vol. Vol 80., no. Issue 2.
16. Gjeçovi, Sh. (1933) *The Kanun of Lekë Dukagjini*, work of was republished according to the 1933 edition printed in Shkodër The third book, Marriage, Article 11.
17. Heise, L. & Garcia, M. C. (2022) *Violence by intimate partners*. In: Krug EG et al., eds. *World report on violence and health*. Geneva, World Health Organization.
18. HEISE, L. L. (1998). *Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework*. *Violence Against*

- Women, 4(3), 262–290.
<https://doi.org/10.1177/1077801298004003002>
 The nature and evolution of poverty, world development report (2000/2001)
http://web.worldbank.org/archive/website01352/WEB/IMAGES/POVERTY_.PDF?contentMDK=20676217&sitePK=297667
19. Shared responsibility, global solidarity: Responding to the socio-economic impacts of COVID-19 (2020)
https://www.un.org/site/un2.un.org/files/sg_report_socio-economic_impact_of_covid19.pdf
 20. Sumner A, Hoy C, Ortiz-Juarez E. (2020). Estimates of the impact of COVID-19 on global poverty. WIDER Working Paper 2020/43. Helsinki: UNU-WIDER <https://www.wider.unu.edu/node/237051>
 21. <https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Publikimet%20ABGJ/ABGJ%20RAPORTI%20DH%20FAMILJE%20Shqipe.pdf>
 22. Kosovo Program Against Domestic Violence and Action Plan 2011-2014; Evaluation Report of the Kosovo Program against Domestic Violence and Action Plan 2011-2014; <https://abgi.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/Publikimet%20ABGJ/Strategjia%20Komb%C3%ABtare%20e%20RK%20p%C3%ABr%20mbrojtje%20nga%20dhuna%20ne%20familje%202016-2020.pdf>
 23. https://dro.deakin.edu.au/articles/journal_contribution/Belonging_connectedness_and_social_exclusion/21018013
 24. PABARAZIA GJINORE ENDE E PËRHAPUR NË POLITIKË DHE VENDIMMARRJE
<https://kosovotwopointzero.com/gender-inequality-is-still-pervasive-in-decision-making-and-politics/>
 25. National Programme for Implementation of the Stabilisation and Association Agreement (NPISAA) 2021

- 2025 <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/07/3-PKZMSA-2021-2025-miraturar-nga-Kuvendi-ENG.pdf>
26. Strategjia-sektoriale-2018-2022 <https://mpms.rks-gov.net/>
 27. Kate Morris, Marian Barnes and Paul Mason (2009) *Children, Families and Social Exclusion: New Approaches to Prevention* Policy Press, Bristol [https://scholar.google.com/scholar?q=Kate+et+al.+\(2009\)+social+exclusion&hl=en&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar](https://scholar.google.com/scholar?q=Kate+et+al.+(2009)+social+exclusion&hl=en&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar)
 28. COUNTRY REPORT (2021) https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_CR_Factsheet_web-1.pdf
 29. Introduction to domestic violence & GBV <https://www1.nyc.gov/site/ocdv/services/introduction-to-domestic-violence-and-gender-based-violence.page>
 30. Hyde-Nolan, M.E. and Juliao, T. (2012) Theoretical Basis for Family Violence. In: Fife, R.S. and Scharger, S., Eds., *Family Violence: What Health Care Providers Need to Know*, Jones & Bartlett Learning, Ontario, 5-1
 31. Kate Morris, Marian Barnes and Paul Mason (2009) *Children, Families and Social Exclusion: New Approaches to Prevention* Policy Press, Bristol.
 32. Kavanaugh, Dupont-Frechette, Jerskey, & Holler, (2016) *Neurocognitive Deficits in Children and Adolescents Following Maltreatment: Neurodevelopmental Consequences and Neuropsychological Implications of Traumatic Stress*, ResearchGate.
 33. KONCEPT DOKUMENTI për Shërbimet Sociale dhe Familjare ,Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale 2019 <https://childhub.org/en/child-protection-online-library/concept-document-social-and-family-services>
 34. Kosovo Agency of Statistics (2018) *statistical yearbook of the Republic of Kosovo 2018*

- <https://ask.rks-gov.net/media/4356/vjetari-statistikor-shtator-2018-final.pdf>
35. Kosovo Statistics Agency(2019) , <https://ask.rks-gov.net/>
 36. Krol, P., Kabashi, E, & Bala, R. A. (2017) *Creating a map of support services for victims of violence against women in Kosovo*, Council of Europe , Prishtina.
 37. Law no. 03 / L-182 on Protection against Domestic Violence, published on 10.08.2010;
 38. **Law on Protection against Domestic Violence**
<http://www.cwsp.bg/en/htmls/page.php?category=107&id=65>
[2](#)
 39. Law on Social and Family Services (LSHSF, 2005) published on 01.05.2007
 40. Law on the Family of Kosovo (LFK, 2004), published on 01.09.2006
 41. Levitas, Ruth. (2005) *The Inclusive Society? Social Exclusion and New Labor* p.7 Palgrave Macmillan London.
 42. Mason.M, (1994) *From Father's Property to Children Rights: The History of Child Custody in the United States*, New York, NY Columbia Press.
 43. Ministry of Social Welfare and Youth (2016) *Social Inclusion Policy Paper 2016-2020 Measuring, Monitoring and Reporting Oriented Policies Results Social Inclusion Policy Paper 2016-2020*. Republic of Albania Tirana, February 2016
 44. Procedurat Standarde të Veprimit (PSV) për Mbrojtje nga Dhuna në Familje në Kosovë(2013)
<https://abgj.rks.gov.net/assets/cms/uploads/files/Publikimet%20ABGJ/Procedurat%20Standarte%20t%C3%AB%20Veprimit%20p%C3%ABr%20Mbrojtje%20nga%20Dhuna%20n%C3%AB%20Familje.pdf>
 45. Stark, E. & Flitcraft, A. (1996) *Women at risk, Domestic Violence and Women's Health*.

46. STRATEGJIA KOMBËTARE PËR MBROJTJE NGA DHUNA NË FAMILJE DHE DHUNA NDAJ GRAVE 2022 – 2026; <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/03/ALB-Strategjia-Kombe%CC%88tare-pe%CC%88r-Mbrojtje-nga-Dhuna-ne%CC%88-Familje-dhe-Dhuna-ndaj-Grave-2022-%E2%80%93-2026.pdf>
47. UN (2012) *The Millennium Development Goals Report 2012*. New York: UN
48. UN (2013) *Unpaid work, poverty and women's human rights*; <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Poverty/Pages/UnpaidWork.aspx>
49. UNFPA (2017) *Gender-based violence, 2017* <https://www.unfpa.org/gender-based-violence>
50. UNICEF (2006) Annual report 2006 <https://www.unicef.org/reports/annual-report-2006>
51. United Nations (2020) *THE LEAST DEVELOPED COUNTRIES REPORT 2020*, United Nations Publications, 300 East 42nd Street, New York, https://unctad.org/system/files/official-document/ldcr2020_en.pdf
52. United Nations General Assembly (1979) *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 34/180 of 18 December 1979 entry into force 3 September 1981, in accordance with article (1) <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>
53. Walker, E. A (2017) *The Battered Woman Syndrome* Fourth Edition, EdD 2017, Springer Publishing Company, LLC New York, e-book ISBN: 9780826170996
54. WHO (2012) *Understanding and addressing violence against women*; <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/W>

[HO_RHR_12.36_eng.pdf;jsessionid=93ADFDA150148E25CD054FDB848481BF?sequence=1](http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf)

55. WHO,(2014) *Global and Regional Assessments of Violence against Women: Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-Partner Sexual Violence*, 2014.
http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf
56. World Bank (2012) *World Development Indicators*, THE WORLD BANK 1818 H Street NW, Washington, D.C. 20433 USA
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6014>
57. Family Law Act 1996
www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/part/IV
58. Young, E., K., Park, J, & Bongseog, K.(2016) *Type of childhood maltreatment and the risk of criminal recidivism in adult probationers: a cross-sectional study*, Published online 2016 [10.1186/s12888-016-1001-8](https://doi.org/10.1186/s12888-016-1001-8)